

A büntethetőségi korhatár leszállításának kérdése, tekintettel a német szabályozásra

lezárva: 2014.12.01.

JELIGE: korhatár

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés	3 -
1.1.	A téma aktualitása	3 -
1.2.	Gyermekevédelem az alkotmányjogban	3 -
2.	Indokok a büntethetőségi korhatár leszállítása mellett	5 -
2.1.	Motiváció.....	8 -
2.2.	Elkövetési mód	9 -
2.3.	A média hatása	9 -
3.	A szabályozás kezdetei és az 1978. évi IV. törvény	11 -
3.1.	A magyar törvényi szabályozás kezdetei.....	11 -
3.2.	A gyermekkor mint büntethetőséget kizáró ok az 1978. évi IV. tv.-ben.....	12 -
3.3.	A büntethetőségi korhatár jelentése a német szabályozásban	13 -
4.	A kodifikáció – szükséges-e a változtatás?	15 -
4.1.	A három törvényjavaslat a fiatalokúakra vonatkozóan	16 -
4.2.	A büntethetőségi korhatár leszállítása Magyarországon	18 -
4.3.	A büntethetőségi korhatár leszállításának kérdése Németországban	20 -
4.4.	Nemzetközi elvárások és EU-konform jogalkotás	24 -
4.4.1.	EU-s normák.....	24 -
4.4.2.	Nemzetközi jogi dokumentumok.....	25 -
4.4.2.1.	A legfontosabb ENSZ dokumentumok.....	25 -
4.4.2.2.	Az Európa Tanács állásfoglalásai.....	27 -
4.5.	Hatályos szabályozás: 2012. évi C. törvény	27 -
4.6.	A német jogalkotók válasza a felmerült kérdésre.....	33 -
5.	Mi lenne szükséges? – <i>de lege ferenda</i>	34 -
5.1.	Megelőzés.....	34 -
5.2.	Újraszabályozás.....	36 -
6.	A korhatár kérdése a gyakorlatban	40 -
7.	Záró gondolatok	41 -
	Forrásjegyzék	42 -

1. Bevezetés

1.1.A téma aktualitása

A Btk. kodifikációja során a szakmai körökben a büntethetőségi korhatár¹ leszállítása egy vitatott kérdés volt. Az ezzel kapcsolatosan felmerülő probléma onnan ered, hogy nem elegendő egyedül a Btk. 23.§ -át módosítani, hanem azzal együtt szükséges az ahhoz kapcsolódó jogkövetkezményekre, eljárásjogi kérdésekre és más jogág szabályozásaira is kitérni, továbbá figyelembe kell venni azt is, hogy ezen problémakör vizsgálatakor sosem lehet teljesen elvonatkoztatni a fiatalkorú elkövetőkre vonatkozó szabályozásoktól. A korhatár lecsökkentésével ugyanis az új Btk. 16.§ alapján néhány bűncselekmény esetén az elkövetőre fiatalkorúként, míg más esetben gyermekkorúként kell tekinteni. További aggályokat vetett fel az is, hogy a jogalkotóknak egyszerre kellett eleget tenniük a társadalom büntető igényének és a nemzetközi normáknak, melyek azt a későbbiekben látni fogjuk aligha összeegyeztethetőek.

Ezen dolgozatban kimondottan az anyagi jogi változtatásokra, a módosítás indokaira, illetve a jogtudósok által megfogalmazott véleményekre térek ki. A tágabb szemlélet nyújtása érdekében, párhuzamosan szintén be kívánom mutatni a német szabályozás ide vonatkozó rendelkezéseit is, hiszen közel egy évtizede a germán jogalkotók is hasonló problémákkal szembesültek. Végül pedig az általam olvasott szakirodalomra támaszkodva szeretném összegezni azon további módosító javaslatokat, melyek jogszabályi szintre emelését a gyermekvédelmi érdekek szem előtt tartásával a gyermekbűnözés visszaszorítása érdekében indokoltnak tartok.

1.2.Gyermekvédelem az alkotmányjogban

A gyermekek biztonsághoz és védelemhez való jogát alkotmányi (alaptörvényi) szinten és ágazati jogszabályokban is biztosítani kell, figyelembe véve a nemzetközi és uniós dokumentumokban megfogalmazott elvárásokat. Ezen utóbbiról most nem kívánok szólni, arra egy külön részt szántam a dolgozat második felében.

¹Megjegyzés:Tekintettel arra, hogy a Btk. is büntethetőséget kizáró okként rögzíti a gyermekkort, én is így fogok rá utalni a dolgozat kapcsán. A szakmai körökben eltérő álláspont alakult ki az elnevezést illetően, amiről később hosszabban kívánok írni.

A gyermekek védelmére vonatkozóan már az 1949. évi Alkotmány („*A Magyar Köztársaságban minden gyermeknek joga van a családja, az állam és a társadalom részéről arra a védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges.*”)² és a jelenleg hatályos Alaptörvény („*Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.*”)³ is tartalmaz rendelkezéseket.

A két jogszabály megfogalmazása egy fontos momentumot leszámítva ugyanaz. A jogalkotó a gyermek testi, szellemi, erkölcsi fejlődését kívánta megóvni, azzal a különbségtétellel, hogy míg az Alkotmányban ezt az állam, a társadalom és a gyermek családja részéről várta el, addig az Alaptörvényben erre történő utalást nem találunk. Ez persze nem jelenti azt, hogy az államnak nem feladata a gyermekek védelme, hiszen alacsonyabb szintű jogszabályban megjelenik az erre irányuló kötelezettsége. Jelentőségét tekintve azonban mindenképpen indokolt lett volna ezt az Alaptörvényben is kiemelni. Egy alapjogokkal kapcsolatos ügyben az Alkotmánybíróság ezt korábban meg is tette: „... az állam kötelességévé teszi, hogy a gyermek személyiségfejlődéséhez szükséges védelmet és gondoskodást nyújtson, [...] az egész jövőendő életét meghatározó súlyos kockázatvállalást is elhárítsa a gyermektől.”⁴ Ezen felül az Alkotmánybíróság egy korábbi határozatában azt is előírta, hogy az Alkotmány 16. §-ában⁵ foglaltakat együtt kell értelmezni a már említett 67. §-szal. Tehát az államnak egyidejűleg kötelessége az ifjúság érdekeit figyelembe venni, a létbiztonságukat garantálni és a testi, szellemi, erkölcsi érdekeit óvni.⁶

Felvetődik a kérdés, hogy a büntethetőségi korhatár lecsökkentése ellentétes-e a korábbi alkotmánnyal vagy a hatályos Alaptörvénnyel? Ha egy 12-13 éves elkövetővel szemben javítóintézeti nevelést rendel el a bíróság, az kétségtelenül ki fog hatni annak „*testi, szellemi és erkölcsi fejlődésére*”, viszont ez nem éri el az alaptörvény-ellenes jogszabály szintjét. Kérdés továbbá, hogy más módon beleszólhat-e az AB a büntethetőségi korhatár leszállításának kérdésébe. Két korábbi határozatában az AB leszögezte, hogy „*nincs jogosítványa a büntetőpolitika által megfogalmazott szükségletek, követelmények és célok helyességéről és indokairól, így különösen azok célszerűségéről és hatékonyságáról*

²1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya 67. § (1) bek.

³Alaptörvény XVI. cikk (1) bek.

⁴21/1996. (V. 17.) AB határozat

⁵1949. évi XX. tv.: „16 § A Magyar Köztársaság különös gondot fordít az ifjúság létbiztonságára, oktatására és nevelésére, védelmezi az ifjúság érdekeit.”

⁶79/1995. (XII. 21.) AB határozat

határozattal dönteni,”⁷ így „a büntethetőségi alsó korhatár meghatározására, a korhatár célszerűségének megítélésére sincs”.⁸ Ebben a kérdésben tehát az Alkotmánybíróságnak nem volt és jelenleg sincs hatásköre dönteni.

2. Indokok a büntethetőségi korhatár leszállítása mellett

Mielőtt azonban a jogszabályok tartalmát ismertetném, választ kell kapjunk arra a kérdésre, hogy tulajdonképpen mi indokolta azt, hogy a jogalkotó elgondolkozzon a büntethetőségi korhatár leszállításáról? Ahogyan az a következő részből ki fog tűnni, nem a büntetendő cselekmények számának drasztikus megemelkedése az ok (ezt a média hangsúlyozza helytelenül), hanem az erőszakos cselekmények arányainak növekedése. Ez visszavezethető többek közt arra, hogy a társadalom egyre „öregebb” és ezáltal a bűnözés egyre „fiatalabbá” válik. Ily módon az egyre fiatalabb elkövetőkkel szemben a gyermekvédelmi eszközök többé már nem nyújtanak megoldást.⁹ Ahhoz, hogy komplex képet tudjak felvázolni a jogszabályi változtatásról és annak okairól, szeretném röviden bemutatni a „gyermekbűnözés”¹⁰ sajátos vonásait. Ezek azok a körülmények ugyanis melyek miatt a társadalmi elvárás a gyermekbűnözés megfékezését egyedül a büntethetőségi korhatár lecsökkentésében látta, valamint ami miatt végül a jogalkotó úgy vélte, hogy őt meghatározott büntetendő cselekmény valamelyikének elkövetése esetén indokolt a büntetőjog eszközeivel közbelépni.

A bűnözés gyakorisága életkorhoz köthető. A regisztrált bűncselekmények száma fiatal felnőttkorig nő, ezt követően csökken. Életkorhoz köthető az elkövetett bűncselekmények típusa is.¹¹ (A rablások legnagyobb részét fiatal felnőttek követik el, a kábítószerrel visszaélésnél pedig szinte csak 30 év alatti elkövetőket rögzítenek.)¹²

⁷1214/B/1990. AB határozat

⁸833/B/1997. AB határozat

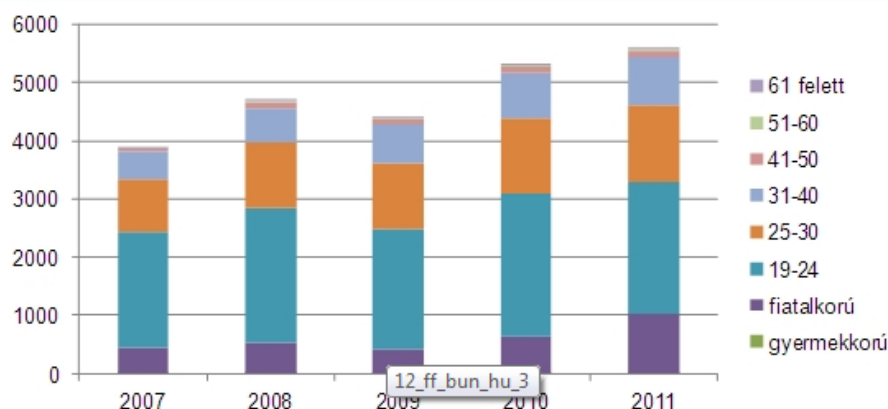
⁹TÓTH, 2014

¹⁰ Megjegyzés: A „gyermekbűnözés” kifejezés büntetőjogi értelemben nem, hanem csak kriminológiai értelemben létezik, mert a gyermekkorú bűnelkövető nem vonható felelősségre, nem tekinthető „bűnözőnek”.

¹¹VAVRÓ, 2006, In: GÖNCZÖL-KEREZSI-KORINEK-LÉVAY 232.o

¹²1. sz. ábra: A regisztrált visszaélés kábítószerrel bűncselekményt elkövetők száma életkor szerinti bontásban (2007-2011) <http://drogfokuszpont.hu/szakteruleteink/kabitoszer-bunozes/kabitoszer-bunozes-tenyek-es-szamok/>

A regisztrált visszaélés kábítószerrel bűncselekményt elkövetők száma életkor szerinti bontásban 2007 és 2011 között

Forrás: ENYÜBS 2012, NFP
Nemzeti Drog Fókuszpont- Éves Jelentés 2012

1. sz. ábra

Gyermekekori bűnelkövetőket a legnagyobb számban még mindig a vagyon elleni bűncselekmények elkövetésénél regisztrálnak,¹³ noha számuk az erőszakos, garázda jellegű cselekmények elkövetésénél már évek óta növekszik.¹⁴

Bűncselekmények	Gyermekekori elkövetők száma és megoszlása									
	2008.		2009.		2010.		2011.		2012.	
	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%
Gyermekekori elkövető összesen	3 433	100,00	2 573	100,00	2 607	100,00	2 714	100,00	2 604	100,00
Ebből:										
A személy elleni bűncselekmények	278	8,10	294	11,43	314	12,04	347	12,79	356	13,67
Ebből: – Szándékos emberölés	2	0,06	0	0,00	1	0,04	0	0,00	3	0,12
– Szándékos testi sértés	179	5,21	212	8,24	218	8,36	230	8,47	244	9,37
Közlekedési bűncselekmények	117	3,41	90	3,50	60	2,30	81	2,98	42	1,61
A házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények	70	2,04	40	1,55	37	1,42	61	2,25	46	1,77
Ebből: – Erőszakos közösülés	11	0,32	7	0,27	3	0,12	10	0,37	5	0,19
A közrend elleni bűncselekmények	467	13,60	375	14,57	442	16,95	516	19,01	557	21,39
Ebből: – Garázdaság	374	10,89	297	11,54	336	12,89	449	16,54	437	16,78
– Visszaélés kábítószerrel	11	0,32	4	0,16	16	0,61	10	0,37	13	0,50
Vagyon elleni bűncselekmények	2 452	71,42	1 739	67,59	1 726	66,21	1 661	61,20	1 552	59,60
Ebből: – Lopás	1 452	42,30	997	38,75	1 053	40,39	966	35,59	932	35,79
– Betöréses lopás	373	10,87	241	9,37	245	9,40	237	8,73	221	8,49
– Rablás	193	5,62	140	5,44	124	4,76	102	3,76	95	3,65
Egyéb bűncselekmények	49	1,43	35	1,36	28	1,07	48	1,77	51	1,96

2. sz. ábra

¹³ 2. sz. ábra A gyermekekori elkövetők száma és megoszlása (2008-2012)

<http://www.mklu.hu/repository/mkudok9816.pdf>

¹⁴ CSEMÁNÉ, 2006, In: GÖNCZÖL-KEREZSI-KORINEK-LÉVAY 527-539.o

A gyermekkorú elkövetők és a fiatalok bűnelkövetők összefoglaló adatai

1. sz. tábla

Év	Regisztrált bűnelkövetők			Fiatalok bűnelkövetők				Gyermekek elkövetők	
	száma	2003. = 100%	100 000 lakosra jutó bűnelkövetők száma	száma	aránya	2003. = 100%	100 000 fiatalok lakosra jut	száma	2003. = 100%
2003.	118 145	100,00	1 164,87	10 473	8,86	100,00	2 050,49	3 553	100,00
2004.	130 182	110,19	1 286,80	12 325	9,47	117,68	2 465,18	3 963	111,54
2005.	133 790	113,24	1 324,98	12 197	9,12	116,46	2 457,80	3 697	104,05
2006.	124 171	105,10	1 232,27	11 287	9,09	107,77	2 268,37	3 565	100,34
2007.	116 161	98,32	1 153,98	10 909	9,39	104,16	2 205,83	3 387	95,33
2008.	116 584	98,68	1 160,57	11 438	9,81	109,21	2 346,31	3 433	96,62
2009.	112 830	95,50	1 124,82	10 036	8,89	95,83	2 113,09	2 573	72,42
2010.	122 529	103,71	1 223,54	11 248	9,18	107,40	2 440,67	2 607	73,37
2011.	112 895	95,56	1 130,56	11 034	9,77	105,36	2 476,59	2 714	76,39
2012.	100 239	84,84	1 006,64	10 056	10,03	96,02	2 343,77	2 604	73,29

3. sz. ábra

Más elméletek szerint nem ez a szám nő, hanem a feljelentési hajlandóság, így inkább a látensbűnözés aránya csökken.¹⁵ Figyelembe kell venni továbbá azt a körülményt is, hogy a születések száma – így a fiatalok (gyermek) száma is évről évre csökken. Továbbá nem hagyható figyelmen kívül az a jogszabály-módosítás sem, melyben a bűncselekményi értékhatárt lecsökkentették a jogalkotók. Mindezen körülményeket együttesen figyelembe véve állapítható meg, hogy a gyermekkorúak által elkövetett büntetendő cselekmények száma inkább stagnáló, mint növekvő képet mutat.¹⁶ A média túldramatizálása tehát abból fakad, hogy a statisztikai táblázatokat a jogszabály-módosítások figyelmen kívül hagyásával elemzik. A tizennégy év alattiak által elkövetett személy elleni büntetendő cselekmények száma 2008-ban 278 volt (az összes bűncselekmény 8,1%-a), míg 2012-ben 356 (az összes bűncselekmény 13,67%-a). Ez közel másfélszeres emelkedés. A 2008-ban elkövetett vagyoni elleni bűncselekmények száma 2452-ről (71,42%) 1552-re (59,60%) csökkent. Ezen adatok alapján másfélszer annyi vagyon elleni bűncselekményt követtek el 2008-ban, mint tavalyelőtt. Ez az arány nyilvánvalóan túlzó, hiszen a táblázat nem tünteti fel azt, hogy a 2452 vagyon elleni cselekményből mennyi volt legalább 50.000 Ft (az az később kisebb értékre) összegre elkövetett cselekmény. Ha alaposabban megnézzük a személy ellen elkövetett

¹⁵ LAJTÁR, 2009/a

¹⁶ 3. sz. ábra: A gyermekkorú elkövetők és a fiatalok bűnelkövetők összefoglaló adatai <http://www.mklu.hu/repository/mkudok9816.pdf>

cselekmények aránya nem nőtt volna olyan „drasztikusan”, ha a vagyon elleni cselekmények aránya ugyanakkora lenne.¹⁷

Olyan kisebb tárgyi súlyú vagyon elleni büntetendő cselekmény, szabálysértés, mint a bagatell bolti vagy otthoni lopás szinte minden gyermek életében - neveltetésüktől függetlenül - előfordul.¹⁸ Jobb esetben ez csak egyszeri gyermekcsíny, melyre pusztán a kíváncsiság hajtotta az „elkövetőt” és felnőttként már törvénytisztelő polgár lesz. Rosszabb esetben ez lesz az úgynevezett „kriminális karrier” kezdete,¹⁹ ami a környezet általi megbélyegzésből fakad.

2.1. Motiváció

A felnőttkori bűnözés mozgató rugója sok esetben a cselekménnyel elérni kívánt cél, az a motiváció, ami valakit a bűncselekmény elkövetésére sarkall. (Már ami a szándékos bűncselekményeket illeti.) A gyermekbűnözés megelőzésének egyik legnagyobb gátja, hogy a gyermekek a bűncselekményeket ilyen motiváció hiányában hajtják végre.²⁰ Az olyan dolog elleni erőszakos cselekmények, mint például a rongálás, a „bandák” elterjedése óta váltak egyre gyakoribbá hazánkban.²¹ A '90-es évektől a nyugati társadalmakhoz hasonlóan, egyre inkább ez a „szabadidős tevékenység” már az egészen fiatalok körében mást jelent, mint korábban. Az utcán nevelkedő fiatalok csoportokba (*bands*) verődnek és pusztá szórakozásból, heccből, társaik elismeréséért készítenek falfirkákat, rongálnak meg műemlékeket, tesznek tönkre közlekedési táblákat, olykor még a „beavatási szertartás” részeként kötelezővé is teszik a csatlakozni kívánó kortársuknak.²² Az Egyesült Államokban arra is volt példa, hogy három gyermekkorú személy egy új „játéknak” („*knockout*”, vagyis kiütős) köszönhetően ölt meg egy szellemi fogyatékos, magatehetetlen hajléktalant.²³ Magyarországon is volt olyan eset, melynek során rögzítették olyan autósok vallomásait, melyben elmondták, hogy a parkban játszó gyerekek ajánlották fel nekik a gépjármű „karolás és rongálás elleni védelmét.”²⁴

¹⁷2. sz. ábra

¹⁸VÁRADY, 2001

¹⁹KORINEK, 2006 In: GÖNCZÖL-KEREZSI-KORINEK-LÉVAY 253-254.o

²⁰LAJTÁR, 2009/a

²¹CSEMÁNÉ, 2006, In: GÖNCZÖL-KEREZSI-KORINEK-LÉVAY 527-539.o

²²LAJTÁR, 2009 ÜL 2009/3-4.sz.

²³<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2430095/Three-boys-age-13-14-killed-homeless-man-game-knockout.html>

²⁴LAJTÁR, 2009/a

Olyan is előfordul, hogy a gyermekek pusztán unalomból bűnöznek. Kiváló példa erre a nagy üzletláncok által bejelentett bolti lopások (CD, DVD),²⁵ melyek a '90-es években a műszaki cikkek importjának rohamos növekedésére vezethetők vissza. A nyereségvágy természetesen itt is fellelhető, ám a jellemző, hogy a megélhetési lopások aránya csökkent.²⁶

2.2.Elkövetési mód

Az egyre erősebb amerikai befolyás és a technikai fejlődés méginkább hatással van a kiforratlan jellemekre. Manapság mondhatni gyakoribbá vált, hogy a vagyon elleni bűncselekmény személy elleni erőszakos, esetleg élet elleni cselekménybe fordul át, illetve az is, hogy a kettő keveredik.²⁷

Endrődi Attila hat olyan Bács-kiskun megyei emberölést vizsgált meg, melynek elkövetői mind fiatal-vagy gyermekkorúak voltak. Munkájában mutatott rá a brutalitásra és a megbánás hiányára, arra, hogy a sértetti közrehatás szinte minimális az ilyen súlyú bűncselekmények esetén, az áldozat gyakorlatilag csak „rossz időben volt rossz helyen.”²⁸ A cselekmények erőszakosabbá válása okot ad a társadalomnak a büntethetőségi korhatár lecsökkentésének követelésére. Ez a körülmény továbbá aggodalomra ad okot az ilyen típusú bűncselekmények megelőzésében is, hiszen ilyen elkövetési móddal és a motiváltság hiányával mindezidáig a jogalkotók is tétlenül álltak szemben.

2.3.A média hatása

A témához nem kapcsolódik szorosan, de mégis említést érdemel, hogy milyen hatást gyakorol a média a gyermekekre. Ennek oka, hogy a gyermekbűnözéssel foglalkozó kriminológus legtöbbször említi. Manapság általánosnak mondható az a tény, hogy a gyermekek is fogyasztóivá váltak a felnőtt „cikkeknél”, legyen szó akár akciófilmről vagy rockzenéről.²⁹ Gyakran hallhatjuk a „média torzító hatása” kifejezést, noha kézzelfogható eszközökkel a jelentését nem tudjuk megmagyarázni. Íme egy példa: 2008 tavaszán volt tele a sajtó a 10 éves Codey Porter halálával. Barátaival a kerti homokozóban játszottak, amikor a tragédia

²⁵u.o.

²⁶u.o.

²⁷ENDRŐDI, 2008

²⁸u.o.

²⁹LAJTÁR, 2009/a

bekövetkezett. Az egyik anime-ben láttak példájára a kisfiú társait kérte meg, hogy fejjel lefelé temessék el őt a homokban. A mese egyik szereplőjére szeretett volna ezzel hasonlítani: „*Garanak ugyanis hatalma van a homok felett, képes folyékony homokcsapdába zárni ellenfeleit.*”³⁰ Habár itt a gyermekek részéről bűncselekmény elkövetéséről nincs szó, mégis jól tisztázza a megmagyarázandó fogalmat.

A média által sugárzott erőszakot a gyermekbűnözés, azon belül is a lányok által elkövetett büntetendő cselekmény egy viszonylag új okaként említi Csemáné Várady Erika. A „*női emancipáció egy félresiklott törekvéseként*”³¹ jellemzi a videojátékokban megjelenített olyan hősnőkaraktereket, mint például Lara Croft-ot. Az alkotóknak valószínűleg az lehetett az egyik céljuk ezzel, hogy a lányok problémamegoldó készségét egy új irányba terelje, az esetlegesen már áldozattá váltakat pedig ilyen – véleményem szerint helytelen- módon buzdítsa az erőszakkal szembeni fellépésre. Felvetődik tehát a média valamilyen módon történő felelősségre vonásának problematikája is. Nem játszik szerepet ugyanis abban, hogy már-már megszokott, hétköznapi élménnyé, tömegméretű fogyasztási cikké teszi az erőszakot azáltal, hogy azt erkölcsileg dicsérendő cselekményként, a konfliktuskezelés egyetlen és helyes módjaként tünteti fel?³²

Szigorúbb szűrőrendszert képzelek el arra vonatkozóan, hogy mely filmek vagy rajzfilmek milyen besorolást kapjanak. Ezen szabályok megszegéséért súlyos pénzbírság kiszabását tartom indokoltnak, büntetőjogi eszköz alkalmazása viszont nem indokolt. Az említett esetben ugyanis a médiaszolgáltató felelősségét még felbujtóként sem lehetne megállapítani.

A gyermekek által elkövetett büntetendő cselekmények jellemzése és a média felelősségre vonásának kérdése egy önálló dolgozatnak lehetne a témája, ezért erről bővebben nem kívánok most szólni.

³⁰<http://index.hu/kultur/media/anime1868/>

³¹CSEMÁNÉ,2006, In: GÖNCZÖL-KEREZSI-KORINEK-LÉVAY 537.o

³²LAJTÁR,2009/a

3. A szabályozás kezdetei és az 1978. évi IV. törvény

Mielőtt a hatályos szabályozásra térnék, szeretném röviden a szabályozás kezdetét és fejlődését bemutatni, bezárólag a régi Btk-val. Hasznosnak tartottam egy rövid történeti áttekintéssel kezdeni, csupán azért, hogy a változások irányát és mértékét demonstrálni tudjam.

3.1.A magyar törvényi szabályozás kezdetei

Már a Csemegi-kódex is rögzítette, hogy bizonyos életkor alatt a bűntett elkövetője nem lesz büntethető. Meghúzta egyrészt tizenkét évben az abszolút büntethetőségi akadály határát,³³ másrészt pedig mérlegelési lehetőséget engedett a jogalkalmazó számára, amennyiben a tettes vagy a részes a tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizenhatodikat még nem.³⁴ Ha ugyanis az elkövető belátási képességgel nem rendelkezett, azaz tettének bűnös voltát nem ismerte fel, úgy ellene – legfeljebb a huszadik életévéig - csak javítóintézeti nevelés volt kiszabható.³⁵

Az I. Büntetőnovella (a továbbiakban I. Bn.) a gyermekkor határát szintén tizenkét évnél húzta meg. Rögzítette továbbá, hogy a hatóság a gyermeket „a házi fegyelem gyakorlására jogositott egyénnek vagy az iskolai hatóságnak” adhatja át. Ezen utóbbi szerv szükség esetén megdorgálhatta vagy elzárással fenýíthette az érintett gyermeket. Amennyiben pedig a hatóság jónak látta, értesíthette a gyámhatóságot, hogy a gyermek úgynevezett „gyermekmenhelyben” történő elhelyezése szükségeltetik.³⁶ A Csemegi-kódexben foglaltakhoz hasonlóan, a fiatalkorúak felelősségre vonását a I. Bn. a belátási képesség meglététől tette függővé, azzal a különbséggel, hogy a felnőttkor alsó határát a tizennyolcadik életévben állapította meg.

A büntethetőségi korhatár változtatására legközelebb 1950-ben került sor. A Btá. már nem tartalmazta a fentiekben foglaltaknak megfelelő fiatalkorúakra vonatkozó részt. Rögzítette viszont, hogy azt, aki a tizenkettedik életévét még nem töltötte be, nem lehet büntetőeljárás alá vonni.³⁷

³³1878. évi V. tc. 83. §

³⁴1878. évi V. tc. 84. §

³⁵BELOVICS-GELLÉR-NAGY-TÓTH, 2012

³⁶1908. évi XXXVI. tc. 15. §

³⁷1950. évi II. törvény 9. §

3.2. A gyermekkor mint büntethetőséget kizáró ok az 1978. évi IV. törvény

Mind az 1961. évi V. tv.³⁸, mind pedig az 1978. évi IV. tv. a gyermekkor büntethetőséget kizáró okként rögzítette,³⁹ azon belül is az ún. szubjektív kizáró okok kategóriájába tartozik. Ez azt jelenti, hogy nem maga a cselekmény az, ami nem büntetendő, hanem a cselekmény elkövetője nem lesz büntethető.⁴⁰ Az objektív okokkal ellentétben a fennállását egyedileg, elkövetőként kell vizsgálni.⁴¹ Azért lesz büntethetőséget kizáró ok, mert ha a tizennegyedik életév be nem töltése fennforog, nincs mód a mérlegelésre,⁴² az elkövető nem lesz büntethető.⁴³ Nagy Ferenc szerint ez nem az elkövető büntethetőségét, hanem cselekményének bűnös voltát zárja ki. Elmélete szerint a megfelelő életkor megléte a bűnösség eleme és nem az előfeltétele.⁴⁴ Ez magában foglalja azt, hogy sem büntetőeljárás, sem pedig szabálysértési eljárás alá nem vonható,⁴⁵ vele szemben sem büntetőjogi sem pedig szabálysértési szankció (büntetés, intézkedés) nem szabható ki. Helyette a családi jog, a gyámügyi igazgatás és a gyermekvédelem szabályai az alkalmazandók.⁴⁶

Egy gyermek cselekménye tehát nem bűncselekmény, hanem büntetendő cselekmény lesz.⁴⁷ Így a továbbiakban, ha a dolgozat „bűncselekményt” említ, akkor az elkövető alatt mindig fiatakorút kell érteni, akár a régi, akár az új Btk.–ról is legyen szó.

³⁸1961. évi V. tv. 23. §

³⁹1978. évi IV. tv. 23. § „Nem büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét nem töltötte be.”

⁴⁰Megjegyzés: Az iskolák eltérően szólnak a gyermekkorról. Egyes tanulmányok büntethetőséget, míg mások bűnösséget kizáró okként rögzítik. Ugyanazon tanulmányban Kónya mindkét kifejezést is használja. Én a Szegedi iskola tanaival értek egyet, azaz a gyermekkor *bűnösséget kizáró ok*. Azért nevezem mégis mindenhol „büntethetőséget kizáró oknak”, mert a törvény is így nevezi.

⁴¹KÓNYA, 2013

⁴²Megjegyzés: Kónya törvényi vélelemként említi. Ezzel sem tudok egyetérteni, hiszen ha megdönthetetlen vélelem lenne, akkor a gyermekkor határának leszállítására sem lett volna lehetőség.

⁴³BJD 3838. sz.: „Az elkövető csak a 14. születésnapjának eltelte után vonható büntetőjogi felelősségre, ezen időpont előtt és a 14. születésnapján még gyermekkorúnak tekintendő, így vele szemben a Btk. 23. §-ban írt büntethetőséget kizáró ok áll fenn.”

Probléma az időben elhúzódó cselekményeknél, így különösen az állapot, folytatólagos vagy olyan materiális cselekményeknél keletkezhet, ahol a magatartás és az eredmény egymástól időben elkülönülnek. Ezen cselekmények esetében csak akkor fog az elkövető felelni, ha a tényállást teljes egészében fiatakorúként valósította meg, míg az általános szabály az, hogy az elkövetési nap az lesz, amikor az elkövetési magatartás utolsó mozzanatát kifejti. (LAJTÁR, 2013)

⁴⁴NAGY, 2010, 163.o.

⁴⁵2012. évi II. tv. 2. § (7) bek. „Szabálysértés miatt nem vonható felelősségre, akivel szemben büntethetőséget kizáró ok áll fenn.”

⁴⁶BOGÁR-MARGITÁN-VASKUTI, 2005

⁴⁷LAJTÁR, 2014

3.3.A büntethetőségi korhatár jelentése a német szabályozásban

Ahogy az már a bevezetésben is említettem, a dolgozat egy részében összehasonlító elemzést végez a német szabályozással. Választásom azért esett erre az országra, mert azon túl, hogy a magyar sok esetben a német szabályozást követi, itt is felmerült a büntethetőségi korhatár lecsökkentésének kérdése. Véleményem szerint ez támpontot nyújthat a büntethetőségi korhatár lecsökkentése mellett, illetve ellen szóló érvek mérlegelésénél.

A gyermekkor határára vonatkozó rendelkezés megegyezik a régi Btk.-ban foglaltakkal: „Nem bűnös az, aki a bűncselekmény elkövetésekor a 14. életévét még nem töltötte be.”⁴⁸ Anyagi jogi értelemben ez egy bűnösséget kizáró ok (*Schuldausschließungsgrund*). Ez a gyermekkorú elkövetővel szemben itt is egy abszolút büntethetőségi akadályt jelent, azaz ha az elkövető a 14. életévét nem töltötte be, akkor vele szemben a beszámíthatóság, cselekményével szemben pedig a jogellenesség kérdésének vizsgálata fel sem merülhet. Ez alól azonban a joggyakorlat ismer kivételeket. A Leipziger Kommentar példaként hozza fel azt az esetet, amikor valaki (akivel szemben egyébként más büntethetőséget kizáró ok nem áll fenn) jogos védelmi helyzetbe kerül egy gyermekkorúval szemben. Ebben az esetben indokolt és elvárt a gyermekkorú elkövető cselekményének vizsgálata, e nélkül ugyanis azt sem lehetne megállapítani, hogy a jogos védelmi helyzetére hivatkozó ténylegesen is jogos védelmi helyzetben volt-e. Kulcskérdés továbbá az elkövetés időpontja. Ha az elkövető a cselekménye egyes mozzanatait még a tizennegyedik életévének betöltése előtt, míg másokat annak betöltése után követett el, akkor azokat külön kell megvizsgálni. Ha a tizennegyedik életévének betöltése után kifejtett cselekménye önmagában bűncselekményt valósít meg, akkor azért fiatakorúként már felelősségre vonható.⁴⁹

Eljárásjogi értelemben pedig a gyermekkor eljárásjogi akadályként (*Verfahrenshindernis*) jelenik meg. Ennek értelmében büntetőeljárás akkor sem indítható meg ellene, ha az elkövetés ideje óta a tizennegyedik életévét már betöltötte. Ez sem a német büntetőtörvénykönyvben (StGB), sem pedig az eljárási törvényben (StPO) explicite nem található meg, értelemszerűen következik azonban a német fiatakorúakról szóló törvény (JGG) szabályozásából: „§1 (1) Ez a törvény érvényes mindazon fiatakorú és fiatal felnőtt által elkövetett vétségre, mely az általános szabályok szerint büntetéssel fenyegetett. (2) Fiatakorú az, aki a cselekménye idején tizennegyedik életévét betöltötte, de még nincs

⁴⁸ „Schuldunfähig ist, wer bei Begehung der Tat noch nicht vierzehn Jahre alt ist.“ (§ 19 StGB)

⁴⁹ JÄHNKE-LAUFHÜTTE-ORDSKY, 2003, Ab.2

tizenennyolc éves...⁵⁰ A gyermekkorúakra tehát –a magyar szabályozáshoz hasonlóan- nem lehet alkalmazni sem a felnőtt korúakra, sem pedig a fiatalkorúakra vagy –a magyar szabályozás számára „ismeretlen”⁵¹- fiatal felnőttekre vonatkozó rendelkezéseket. Egyedül akkor képzelhető el az eljárás megindítása, ha az elkövető személye és kora ismeretlen. Ilyenkor az eljárást megindítják az ismeretlen tettes ellen, viszont ha az eljárás ideje alatt bármikor kiderül, hogy a 14. életévét nem töltötte be, úgy az eljárást vele szemben meg kell szüntetni.⁵² Ha azonban a nyomozás során már az egyszerű gyanúja felmerül annak, hogy az elkövető gyermekkorú lehet, akkor vele szemben az eljárást meg kell szüntetni, még az eljárás gyanúsítottja sem lehet, az addigi eljárási cselekményeket pedig figyelmen kívül kell hagyni.⁵³

A 14. életév betöltése előtt a gyermek csak tanúként vehet részt az eljárásban. Ez hazai jogunk alapján is hasonlóan szabályozott. A különbség viszont, hogy abban az eljárásban, melyet egy tényállásszerű cselekmény megvalósítása miatt indítottak meg ellene (amennyiben a büntethetőségi akadály nem áll fenn) a *nemo tenetur se ipsum accusare* elv (§ 55 StPO) értelmében maga dönthet arról, hogy kíván-e vallomást tenni.⁵⁴ A magyar büntetőjogban ilyenre csak a Be. által meghatározott esetekben kerülhet sor.⁵⁵ A gyermeket tanúként tehát ugyanazok a kötelezettségek terhelik, mint a fiatalkorúakat vagy a felnőtteket, azzal a különbséggel, hogy szavahihetőségét életkorától és érettségétől függően az eljáró bíró (vagy adott esetben más személy, például szakértő, nyomozási bíró) állapítja meg. Meghallgatására pedig csakis abban az esetben kerülhet sor, ha a vallomásától várt bizonyíték másként nem pótolható.⁵⁶

Szintén nem lehet alkalmazni velük szemben az ú.n. „szabadságelvonással járó intézkedéseket”⁵⁷ sem, melyek a megrovás után a legenyhébb jogkövetkezmények, melyet egy fiatalkorúval szemben ki lehet szabni. Az intézkedések alól kivételt képez az elkobzás, hiszen ez gyermekkorúakkal szemben is elrendelhető. A német Btk. rögzíti, hogy elkobzást

⁵⁰(1) „Dieses Gesetz gilt, wenn ein Jugendlicher oder ein Heranwachsender eine Verfehlung begeht, die nach den allgemeinen Vorschriften mit Strafe bedroht ist. (2) Jugendlicher ist, wer zur Zeit der Tat vierzehn, aber noch nicht achtzehn, [...] Jahre alt ist.” (§ 1 I, II JGG) (saját fordítás)

⁵¹Nem teljesen ismeretlen azért ez a fogalom. Az új Btk. kodifikációs munkálatai során felmerült a fiatal felnőttkor, mint új szabályozási forma bevezetése, ám az erre vonatkozó kezdeményezések hamar elbuktak.

⁵²PUTZKE-FELTES, 2012, S. 18.

⁵³Landeskriminalamt Niedersachsen, 2008, S. 2.

⁵⁴OSTENDORF, 2013 S. 44.

⁵⁵Be. 82. § (1) bek.

⁵⁶Be. 86. § (1) bek.

⁵⁷ „Maßregeln der Besserung und Sicherung” ford.: <http://www.linguee.hu/n%C3%A9met-magyar/ford%C3%ADt%C3%A1s/besserung.html>

kell elrendelni „feltéve, ha az elkobzás alá eső tárgy annak jellegéből vagy az eset körülményeiből egyébként következik, hogy az általánosságban veszélyes lehet vagy már valamilyen veszélyt elő is idézett azáltal, hogy jogellenes cselekményt követnek el vele. Továbbá az előző bekezdés alapján az elkobzás akkor is elrendelhető, ha az elkövető bűnössége nem állapítható meg.”⁵⁸ A jelenleg hatályos magyar Btk. az elkobzás (72.§), a vagyonelkobzás (74.§), valamint az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételének (77.§) elrendelését akár gyermekkorúakkal szemben is előírja, ha a jogszabályban meghatározott feltétel fennáll. A bűncselekmény tárgyi oldalának megvalósulása elegendő az intézkedés elrendelésére, nincs szükség a német rendszerben jelenlévő további követelményre. A két szabályozás között a különbség tehát, hogy a németben ez egy lehetőség („zulässig”), addig a magyarban a jogalkotó az „el kell rendelni” fordulattal kötelezően előírja az intézkedés alkalmazását, amennyiben a törvényi feltételek fennállnak.

4. A kodifikáció – szükséges-e a változtatás?

Hatályba lépése óta az 1978. évi IV. törvény közel ezer rendelkezését módosították törvényerejű rendeletekkel, törvényekkel, alkotmánybírósági határozatokkal. A változtatásoknak köszönhetően eltérő büntetőpolitika érvényesült a törvény egyes részeiben, megbontva ezzel annak belső egyensúlyát, egységes belső szemléletét.⁵⁹

A dolgozat jelenlegi témáját illetően szintén elmondható, hogy mind a fiatalkorúakra, mind pedig a gyermekkorúakra vonatkozóan indokolt volt már az újraszabályozáson gondolkodni. (Más kérdés, hogy ez az „újraszabályozás” nem feltétlenül büntetőjogi eszközökkel kell, hogy történjen.) A régi Btk. ugyanis nem volt tekintettel az említett korosztályokra vonatkozó olyan sajátosságokra, mint az eltérő értelmi és érzelmi fejlettségi szint, a belátási képesség⁶⁰ vizsgálatának indokoltságára. Egyes privilegizált momentumokat leszámítva a fiatalkorúakra ugyanazon szabályok vonatkoztak, mint a felnőttekre.⁶¹ Hiába fogalmazták meg elsődleges célként a nevelő szándékot, elkülönült szankciórendszer nélkül

⁵⁸ (2) „Die Einziehung ist nur zulässig, wenn die Gegenstände nach ihrer Art und den Umständen die Allgemeinheit gefährden oder die Gefahr besteht, daß sie der Begehung rechtswidriger Taten dienen werden. (3) Unter den Voraussetzungen des Absatzes 2 Nr. 2 ist die Einziehung der Gegenstände auch zulässig, wenn der Täter ohne Schuld gehandelt hat.” (§ 74 II Nr. 2., III StGB) (saját fordítás)

⁵⁹ LIGETI, 2006/c

⁶⁰ belátási képesség: értelmi, erkölcsi, szellemi fejlettség együttesen

⁶¹ Valamely szankciók eltérő mértékben kerülnek kiszabásra, míg mások csak fiatalkorúval szemben alkalmazhatók.

ennek elérése aligha valósítható meg. Az újraszabályozás kapcsán tehát az elsődleges célok között mindenképpen megfogalmazódott a fiatalkorúak speciális életkori, érettségi jellemzőit figyelembe véve az olyan kárhelyreállító igazságszolgáltatás kialakítása, –ami természetesen nem merülhet ki csupán az anyagi jogi változtatásokban- amely olyan eszközöket nyújt, melyekkel az elkövetők a „megtorláson” túl a saját tapasztalataik alapján szembesülnek cselekedetük következményeivel. Ezen elképzelések megvalósításához azonban egyidejűleg szükség van egy differenciált szankciórendszer, valamint a fiatalkorúak ügyeire szakosított külön ügyészségek, illetve bíróságok kiépítésére is. Mindez azonban a nyomozati, illetve gyermekvédelmi szervek összehangolt működése nélkül aligha vezethet eredményre.⁶²

Mindenképpen időszerűvé vált tehát egy új törvény megalkotása. A kérdés már csak az volt, hogy kövessék-e a régi büntetőtörvénykönyv felépítését vagy egy új, szerkezetében teljesen más törvényt alkossanak-e meg. Ezen rész célja tehát, hogy bemutassa magát a kodifikáció menetét, a témával kapcsolatban felmerült kérdéseket és végül a hatályos törvényi szabályozással kapcsolatban felmerülő kritikákat.

4.1. A három törvényjavaslat a fiatalkorúakra vonatkozóan

Egy rövid rész erejéig szeretnék szólni a fiatalkorúak ügyeire vonatkozó javaslatokról is. Mint ahogyan azt a dolgozat elején említettem, a gyermek-és fiatalkorú elkövetőkre vonatkozó rendelkezéseket teljesen nem lehet, annak fényében pedig, hogy az új Btk. a 12-13 éves „gyermekekre” is kiterjeszti a fiatalkorúakra vonatkozó szabályokat, nem is szabad teljesen elkülönítettként kezelni. A másik ok, amiért kicsit hosszabban kell róla szóljak az, hogy *de lege ferenda* javaslatomban majd utalni fogok rá néhány mondat erejéig.

2001. március 14-én ült össze először az Igazságügyi Minisztériumban a Kodifikációs Bizottság, a következő évtől indult pedig egy, a kodifikációt bemutató folyóirat „*Büntetőjogi kodifikáció*” címmel.⁶³ (Dolgozatomban terjedelmi okok miatt csak az általános részre vonatkozó szabályozásra térnék ki.) A Kodifikációs Bizottság elé három törvényjavaslat érkezett. Wiener A. Imre beadványa alapján a katonákra és a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseket melléktörvényekben kellene szabályozni, melynek célja a különböző jogterületek közötti átjárhatóság egyszerűsítése és a helyreállító igazságszolgáltatás előtérbe

⁶²LIGETI,2006/a

⁶³LIGETI,2006/c

helyezése.⁶⁴ A büntethetőséget kizáró okokat pedig különböző csoportokra osztaná: nem büntetendő cselekményekre és nem büntethető elkövetőkre, továbbá a büntetés korlátlan enyhítésére vonatkozó rendelkezéseket is külön részben szabályozná.⁶⁵

Ligeti Katalin javaslata alapján a szabályozás legjobb módja az lenne, ha annak tárgya vagy alanya alapján 5 könyvet alkotna meg a Kodifikációs Bizottság.⁶⁶ A kódex-szerű szabályozás véleménye szerint megfelelne az ellentmondás-mentesség és áttekinthetőség követelményének, összegezné és összehangolná az anyagi jog, az eljárásjog és büntetés-végrehajtási jog szabályait. Ez a fiatalkorúak specializált helyzetére tekintettel lévő szabályozásmód lehetőséget nyújtana a családi jog és a gyermekvédelem területeinek hatékonyabb együttműködésére is.⁶⁷

A harmadik javaslat Gál Attila és Györgyi Kálmán nevéhez fűződik. Az 1978. évi IV. törvény szerkezetét alapul véve nyújtották be a bizottsághoz javaslatukat. A szabályozás legjobb módjának továbbra is a büntetőtörvénykönyvben történő elhelyezést tartották.⁶⁸

Itt tartottam érdemesnek megemlíteni magának a szabályozásnak a jellegére vonatkozó három koncepciót is. Az első szerint a fiatalkorúakra vonatkozó törvényi szabályozásnál elsősorban a fiatalkorúak speciális helyzetére tekintettel a „más elbánás” elvét kell szem előtt tartanunk. Ennek értelmében a súlyosabb tárgyi súlyú bűncselekményeket elkövetők és visszaesők cselekményeihez más jogkövetkezményt kell fűznünk. A második, az Egyesült Államokban érvényesülő elmélet, mely elutasítja a fiatalkorúak bíróságának szükségességét, elve szerint a szankció büntetés és nem kezelés, amely nem az elkövetőhöz, hanem annak cselekményéhez igazodik. A harmadik elmélet szerint a fiatalkorúak esetében a restoratív (kárhelyreállító) igazságszolgáltatásnak, így különösen a próbára bocsátásnak, elterelésnek, jóvátételnek valamint a sértett és az elkövető közötti mediációnak van helye.⁶⁹

⁶⁴BK 2007/1.

⁶⁵WIENER,2003

⁶⁶LIGETI,2006/b

⁶⁷LIGETI,2006/c

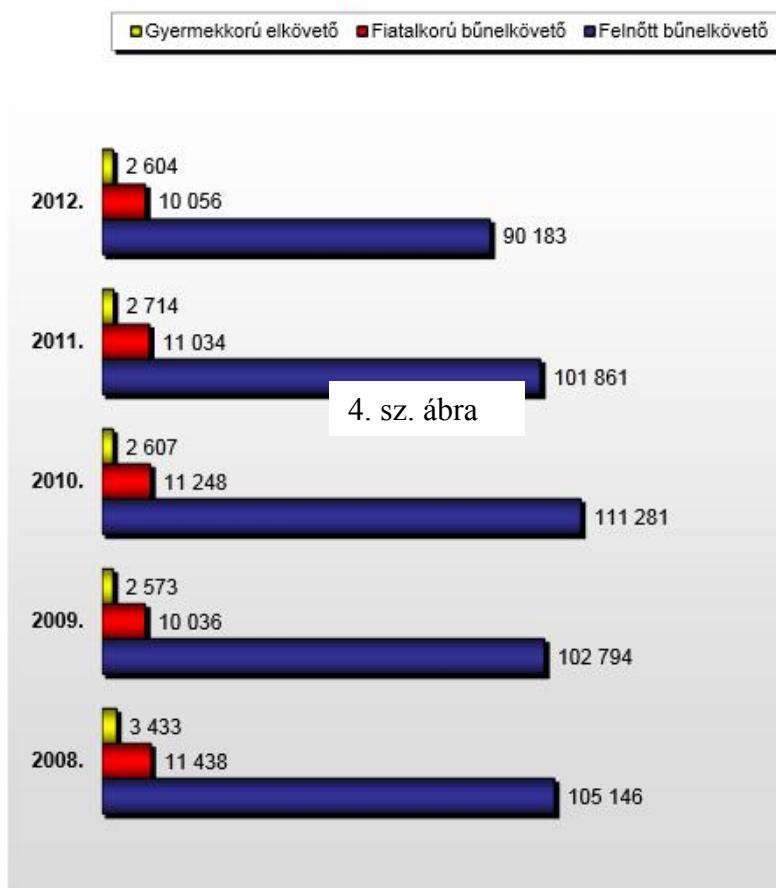
⁶⁸LIGETI,2006/c

⁶⁹CSEMÁNE-LÉVAY,2002

4.2.A büntethetőségi korhatár leszállítása Magyarországon

A Kodifikációs Bizottság tagjai között éles viták folytak ebben a kérdésben is. A gyermekvédelem képviselői és a kriminológusok erőteljesen hangot adtak annak, hogy a „gyermekbűnözés” visszaszorítására nem a büntethetőségi korhatár leszállítása a megoldás. A gyermek-és fiatalkor határa fokozatosan kitolódik, ami azt jelenti, hogy egyre több ismeret szükséges ahhoz, hogy valaki biztonsággal tájékozódni tudjon a világban.⁷⁰ Ezen álláspont képviselői szerint a büntetőjog nem alkalmas arra, hogy a gyermek-és ifjúságvédelem feladatait ellássa, hogy saját eszközeivel próbálja a gyermekkorú „tetteseket megnevelni”. A probléma igazságszolgáltatásba történő áramoltatása helyett először inkább a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseket kellene újraszabályozni, a gyermekvédelmi szektor személyi és tárgyi feltételeit kellene megerősíteni.⁷¹

Más elméletek szerint viszont indokolt a büntethetőség korhatárát alacsonyabban meghúzni. A gyermekek által elkövetett - a média szerint növekvő, a statisztikák alapján stagnáló⁷² - erőszakos cselekmények a társadalom ellenszenvét váltották ki az 1978. évi törvény szabályozásaival szemben. A statisztikai táblázatok azonban a demográfiai változások és az értékhatár-változtatások elemzése nélkül nem vetítenek reális képet.^{73 74}

⁷⁰KÖHALMI,2013

⁷¹GYURKÓ,2007

⁷² 4. sz. ábra: Az elkövetői csoportok alakulása kor szerint 2008 és 2012 között <http://www.mklu.hu/repository/mkudok9816.pdf>

⁷³SIPOS,2007.

⁷⁴2. sz. ábra, illetve bővebben erről a 2. rész

A korhatár generális leszállítása tehát társadalompolitikai szempontból ugyan indokolt lenne,⁷⁵ hiszen 2012-ben a gyermekek által elkövetett bűncselekmények 65%-a (1707 bűncselekmény) 12-13 éves elkövetői kör terhére írható.⁷⁶ Ez az emberekben joggal kelt félelmet, mégis fel kell tennünk magunknak azt a kérdést, hogy a büntetőjog szabályozásaival a közakaratot kell-e minden esetben kövesse? A kodifikáció munkálatai során érkezett javaslat a büntethetőségi korhatár generális leszállítására is, mely nem tett volna különbséget a bűncselekmények súlya között, az elkövető a 12. életévének betöltésével büntethetővé vált volna.⁷⁷ Meg kell jegyezni, hogy a gyermekkor az európai országok is a legkülönbébb életkorban állapítják meg, de úgy, hogy emellett ismerik a fiatal felnőttek kategóriáját is, (általában 18-21 év) így differenciáltabb szankciórendszer jellemzi ezen államok szabályozását is. A generális leszállítás megvalósítása a szankciórendszer teljes átalakítása nélkül tehát elképzelhetetlen.

Vaskuti András egy harmadik álláspontot képviselt. Egy vele készített interjúban elmondta, hogy szerinte nem a büntethetőség, hanem a felelősségre vonhatóság alsó korhatárát kellene lecsökkenteni. Az ugyanis nem megoldás a problémára, hogy egy életkorhoz kötött, szigorú limitet húz a jogalkotó.⁷⁸ A gyermekkor, mint büntethetőséget kizáró ok ugyanis abban az esetben is kizárja az elkövető bűnösségét, ha annak az adott esetben a belátási képessége megvolt, illetve ez fordítva is igaz: az elkövető életkora alapján büntethető lesz, még akkor is, ha belátási képessége egyébként nem volt a cselekmény elkövetésekor.⁷⁹ Éppen ezért ezt a büntethetőségi akadályt indokolt lenne „alannyá válást” kizáró okként rögzíteni.⁸⁰ Vaskuti a differenciáltabb, fokozatosabb szabályozást tartja elfogadhatónak, melynek alapját az elkövetett bűncselekmény súlya képezné. Ezen elképzelés szerint a súlyosabb bűncselekmények esetén ez a korhatár csökkenthető, viszont a generális leszállítás nem indokolt.⁸¹ A fent említett elméletekről a *de lege ferenda* javaslatomban kívánok bővebben szólni.

⁷⁵GYURKÓ,2007

⁷⁶5. sz. ábra: A gyermekkorú elkövetők nemenkénti és korcsoportos megoszlása (2008-2012)

<http://www.mklu.hu/repository/mkudok9816.pdf>

⁷⁷T/4774. számú törvényjavaslat; T/4212. számú törvényjavaslat

⁷⁸VASKUTI,2010 (hiv.: Hollán Miklós: A gyermekkor. (In: Kis Norbert – Hollán Miklós: Büntetőjog I. Az anyagi büntetőjog általános része (Dialóg Campus Kiadó, Bp. – Pécs, 2011. 120.o)

⁷⁹KÓHALMI, 2013 (Balázs József: A Magyar Büntetőjog Törvénykönyve I. – Általános Tanok (Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, Bp. 2008. 180.o)

⁸⁰KÓHALMI,2013 (hiv.: (In: Görgényi Ilona – Gula József – Horváth Tibor – Jacsó Judit – Lévay Miklós – Sántha Ferenc – Váradi Erika: Magyar Büntetőjog Általános Rész (Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Bp. 2007. 202. o)

⁸¹VASKUTI,2010

A gyermekkorú elkövetők nemenkénti és korcsoportos megoszlása

6. sz. tábla

Gyermekekori elkövetők	2008.		2009.		2010.		2011.		2012.	
	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%
<i>Gyermekekori elkövetők összesen</i>	<i>3 433</i>	<i>100,00</i>	<i>2 573</i>	<i>100,00</i>	<i>2 607</i>	<i>100,00</i>	<i>2 714</i>	<i>100,00</i>	<i>2 604</i>	<i>100,00</i>
– ebből										
fiú	2 885	84,04	2 146	83,40	2 106	80,78	2 232	82,24	2 160	82,95
lány	548	15,96	427	16,60	501	19,22	482	17,76	444	17,05
0 – 10 éves	702	20,45	529	20,56	563	21,60	600	22,11	525	20,16
11 éves	528	15,38	368	14,30	389	14,92	424	15,62	372	14,29
12 éves	808	23,54	645	25,07	578	22,17	663	24,43	651	25,00
13 éves	1 395	40,64	1 031	40,07	1 077	41,31	1 027	37,84	1 056	40,55

5. sz. ábra

5.1.A büntethetőségi korhatár leszállításának kérdése Németországban

Ezen rész célja, hogy röviden rávilágítson a kérdéses büntethetőséget kizáró ok magyar szabályozástól való különbözőségeire, valamint, hogy bemutassa a korhatár esetleges leszállításáról folytatott vitát és annak következményeit.

Az új magyar Btk. kodifikációja során a nemzetközi példákat figyelembe véve igyekeztek a jogalkotók a büntethetőségi korhatár kérdését rendezni. Néhány kirívóbb kivételtől eltekintve (pl. Svájcban 7 év)⁸² Európa-szerte általában a 14. életévben állapítják meg a büntethetőség alsó határát, ugyanakkor nem egy államban felmerült ennek módosításának dilemmája. Ide tartozik Németország is, ahol a megnövekedett – és nem csak a

⁸²TÓTH,2012

médiában túldramatizált - gyermekbűnözésre⁸³ válaszul már a '90-es évek végétől tárgyalásokat folytattak a fent említett kérdésben.⁸⁴

Először 1997-ben a CDU/CSU⁸⁵ terjesztette be a korhatár módosítására vonatkozó indítványát, később egyetértését fejezte ki a kérdésben a Rendőrségi Szakszervezet (*Polizeigewerkschaft*) és az akkori szövetségi kancellár, Gerhard Schröder is. A módosításra való igényt nemcsak az elkövetett bűncselekmények számának megnövekedésével indokolták,⁸⁶ hanem az elkövetés módjának és a bűncselekmény minőségének drasztikus irányba történő elmozdulásával. A biológiai érvelés szerint pedig a gyermekek mind szellemileg, mind pedig testileg hamarabb érnek, ami pedig azzal jár, hogy a környezetükben is jobban kiismerik magukat, könnyebben tájékozódnak.⁸⁷ A legnagyobb dilemmát azok a 12-13 éves gyerekek okozták, akik sorozatosan követtek el büntetendő cselekményeket, a büntetlenségüket és azt kihasználva, hogy a nyomozati szervek gyakorlatilag semmit sem tehettek ellenük.⁸⁸ Egyre fiatalabb korban kezdtek el érdeklődni a politika iránt is, ezért már szóba került a választójogi korhatár 16 éves korra történő lecsökkentése is.⁸⁹ A társadalom tehát alapos okkal tartott a gyermek-és fiatalkorú elkövetőktől, amit a jogalkotók természetesen nem hagyhatnak figyelmen kívül és egy bizonyos értelemben ennek a társadalmi elvárásnak eleget is kell tenniük.⁹⁰

⁸³6. sz. ábra

⁸⁴HINZ,2000

⁸⁵Német Kereszténydemokrata Unió (*Christlich Demokratische Union Deutschlands*): 1945-ben alapított közép kereszténydemokrata, liberális és konzervatív eszméket is képviselő párt.

Bajor Keresztényszociális Unió (*Christlich-Soziale Union in Bayern*): A CDU „testvérpártja”, melyet szintén a II. világháború után alapítottak. A CDU-nál konzervatívabb eszméket vall, de a két párt a Bundestagtag-ban közösen alkot egy frakciót, ezért szokás a két pártot együtt „*Unionsparteien*”-nak is nevezni. http://de.wikipedia.org/wiki/Politische_Parteien_in_Deutschland (18.03.2014.)

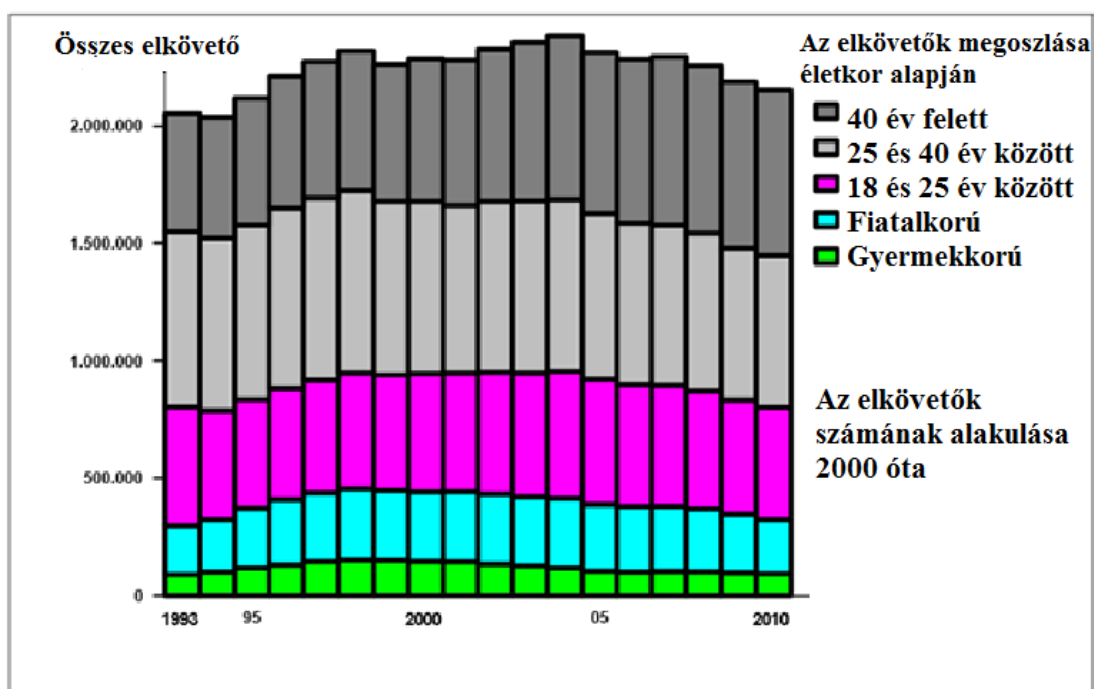
⁸⁶7. sz. ábra

⁸⁷HINZ,2000

⁸⁸PAUL,2003

⁸⁹HINZ,2000

⁹⁰BRANDT,2002

6. sz. ábra

Kérdés azonban, hogy a büntethetőségi korhatár leszállítása megoldást nyújthat-e ezekre a problémákra? Ugyanis csak meghatározott bűncselekmények elkövetése esetén lehetne az 12-13 éves elkövetőket felelősségre vonni és ebben az esetben is csak akkor, ha a belátási képességük az elkövetéskor megvolt. Ha nem, akkor a családjogi bíróság szabályai szerint kell eljárni,⁹¹ és velük szemben legfeljebb polgári jogi jogkövetkezmény szabható ki. [pl. kártérítés (*Schadenersatz*)]⁹² A belátási képesség vizsgálata pedig egy hosszas procedúrát vesz igénybe, melyet minden egyes esetben el kell végezni. Vizsgálják többek között a gyanúsított személyiségét, annak fejlődését, környezetét,⁹³ azt, hogy megbánta-e a tettét, illetve, hogy azt erkölcsi szemmel, utólag miként értékeli. A gyermekeknek azonban a bűncselekmény minősítésével nem kell tisztában lenniük, (ezt gyakran még a felnőttek sem ismerik) hanem magával azzal a ténnyel, hogy cselekedetük jogellenes.⁹⁴ Ez azonban többet kíván meg, mint a cselekmény „jó-rossz” megítélése, hiszen ez már kisgyermekkorban eldönthető.

A másik probléma pedig, ami ezzel kapcsolatban felmerülhet, hogy a szabályozás ilyen módon történő módosítása nem nyújtana megoldást sem a 12 év alatti elkövetők tetteire,

⁹¹§3 JGG

⁹²§823 BGB

⁹³§38 II JGG

⁹⁴BGH, Großer Senat für Strafsachen, Beschluß vom 18. 3. 1952 - GSSt. 2/51 - (LG Hamburg)

sem pedig az ú.n. bagatelldeliktumokra, melyek azonban az összes gyermek által elkövetett cselekmény közel 90%-át teszik ki.⁹⁵ Az életkor további csökkentése vagy a 12-13 éves bagatelldeliktumot elkövetők büntetőjogi eszközzel történő pönalizálása természetesen nem lehet megoldás, csupán a megelőzés, illetve más büntetőjogon kívüli eszközök jöhetnek szóba.⁹⁶

A kérdés az, hogy tulajdonképpen mi a célja a jogalkotónak a korhatár leszállításával? Csak és kizárólag nevelési célok jöhetnek szóba, az elkövető „megbüntetése” vagy a sértett kártalanítása semmiképpen sem. A fiatal-és gyermekkorú elkövetők nevelésére vonatkozóan a KJHG⁹⁷ megfogalmaz ugyan néhány alapvető rendelkezést, de azok nem állnak teljesen összhangban az elérni kívánt céllal. Az elkövető akarata ellenére végrehajtott „nevelés” ugyanis aligha tekinthető hatékony módszernek. Egy másik jogalkotási problémaként lehet megemlíteni, hogy a BGB is tartalmaz rendelkezést a gyermek-és fiatalkorúak nevelésére vonatkozóan,⁹⁸ ezért a gyakorlatban a KJHG rendelkezései nem érvényesülnek maradéktalanul.

Érdekesség továbbá az is, hogy ezzel egyidejűleg szóba került a büntethetőségi korhatár 16 évre történő felemelése, ami azonban csak gondolatként merült fel, a parlament elé nem terjesztették be. Az elgondolást támogatók azzal érveltek, hogy a 14-15 évesekkel szemben kiszabott szabadságvesztés-büntetések nem tesznek eleget a fiatalkorúak nevelésére vonatkozó elvárásoknak. Ez részben megfelel a valóságnak, azt leszámítva, hogy a javaslat kidolgozói nem vették figyelembe azt a körülményt, hogy a fiatalkorúak ügyeivel foglalkozó bíró csak szélsőséges esetben szab (vagy szabhat) ki szabadságelvonással járó büntetést (pl. a különböző csoportosulásban elkövetett súlyosabb bűncselekmények elkövetése esetén). Ez azonban nem áll szemben a nevelési célokkal, sőt ezáltal érvényesül a büntetőjog ultima ratio jellege.⁹⁹

A német jogalkotási munkálatok során végül elbukott a kezdeményezés a büntethetőségi korhatár leszállítását illetően. Még ha indokolt is lenne (vagy lett volna) a korhatár alacsonyabban történő meghúzása, azt számos más intézkedés kell, hogy megelőzze. Egyrészt nem elég az StGB egyedüli módosítása, indokolt más jogszabályok, így különösen a JGG, StPO, KJHG erre vonatkozó rendelkezéseinek összehangolása. Másrészt pedig nem

⁹⁵BRANDT,2002

⁹⁶HINZ,2000

⁹⁷Kinder-und Jugendhilfegesetz (A gyermek-és fiatalkorúak megsegítéséről szóló törvény)

⁹⁸§1666 BGB

⁹⁹SHAFFSTEIN-BEULKE,2002

szabad figyelmen kívül hagyni a büntetőjog ultima ratio jellegét sem, miszerint annak eszközeit csak végső soron lehet igénybe venni, mégpedig úgy, hogy a jogkövetkezmény igazodjon az elkövetett bűncselekmény súlyához.

5.2. Nemzetközi elvárások és EU-konform jogalkotás

Ebben a fejezetben azokat a legfontosabb nemzetközi és uniós normákat kívánom a bemutatni, melyek a témám szempontjából relevanciával bírnak. A jogalkotási munkálatok során az itt felsorolt elvek figyelembe vételével kellett (vagy kellett volna) a büntethetőség korhatárát átgondolni.

5.2.1. EU-s normák

Az Európai Unióhoz történő csatlakozás (2004) egybe esett a kodifikáció időszakával (2001-2012).¹⁰⁰ Az EU egyik „alapokmányaként” is nevezik az EU Alapjogi Chartáját, melynek a 24. cikke rögzíti, hogy az elsődleges szempontként mindig a gyermekek mindenek feletti érdekét kell figyelembe venni és a tagállamok kötelezettséget vállálnak arra, hogy mind a magánintézmények, mind pedig az állami hatóságok ezen intézkedések végrehajtása érdekében mindent megtesznek.¹⁰¹ A Lisszaboni Szerződés rögzíti, hogy *„Az Unió elismeri az Európai Unió Alapjogi Chartájának [...] kiigazított szövegében foglalt jogokat, szabadságokat és elveket; e Charta ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint a Szerződések.”*¹⁰² A Charta tehát kötelező erővel bír a tagállamokra nézve *„annyiban, amennyiben az Unió jogát hajtják végre.”*¹⁰³ A Bizottság fogalmazta meg egy közleményében a gyermekek jogaival kapcsolatos, a kapacitás és szakértelem növelésének, valamint a hatékonyabb kommunikáció előmozdításának fontosságát.¹⁰⁴ Ezen dokumentum hatására fogadták el az EU gyermekjogi ütemtervét, mely kiemeli a gyermeki jogok érvényesülésére és védelmére készített programok és más uniós – oktatási, ifjúsági, roma integrációs, szegénység elleni küzdelem fontossága mellett a *gyermekbarát igazságszolgáltatás* követelményét.¹⁰⁵ A szakemberek képesítésével kapcsolatban is fogalmazott meg elvárásokat a Bizottság: szorgalmazta többek között az ú.n.

¹⁰⁰WIENER-HOLLÁN-LIGETI-VÉGVÁRI, 2006

¹⁰¹Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2010/C 83/02)

¹⁰²Lisszaboni Szerződés 6.cikk

¹⁰³Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2010/C 83/02) 51.cikk

¹⁰⁴A Bizottság Közleménye - Az EU gyermekjogi stratégiája felé {SEC(2006) 888} {SEC(2006) 889}

¹⁰⁵EU gyermekjogi ütemterve COM(2011) 60

Stockholmi Program megvalósítását,¹⁰⁶ valamint szorgalmazta az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlásait: a gyermekekkel összefüggő munkavállalók esetében egy olyan kommunikációs tréningen való részvétel megteremtését, mely tekintettel van a gyermek életkorára, értelmi és érzelmi fejlettségére.¹⁰⁷

5.2.2. Nemzetközi jogi dokumentumok

A témám szempontjából a legfontosabb nemzetközi szervek közül az ENSZ-t és az Európa Tanácsot, valamint az általuk kibocsátott irányelvek, szabályzatok közül a New York-i Egyezményt, a Pekingi Szabályokat, a Havannai Szabályokat és a Rijadi Irányelveket emelném ki.

5.2.2.1.A legfontosabb ENSZ dokumentumok

A New York-i Egyezmény¹⁰⁸ kimondja, hogy legyen szó akár törvényhozó, akár igazságszolgáltató szervről vagy közigazgatási hatóságról, amennyiben az ügyben gyermekkorú¹⁰⁹ érintett van, akkor a legfontosabb, hogy annak a „mindenekfelett álló érdekét” vegyék figyelembe.¹¹⁰ Az Egyezmény rögzíti továbbá a szabadságvesztés-büntetés ultima ratio jellegét, azaz annak végső eszközként történő alkalmazását,¹¹¹ valamint a gyermekek olyan bánásmódhoz való jogát, amely előmozdítja azok emberi értékek iránti érzékének fejlődését, mások alapvető emberi jogai iránti tiszteletét, figyelembe véve a gyermek szellemi és érzelmi fejlettségét.¹¹² Ennek eszközéül a részes államok olyan általános és szakmai programok létesítését vállalják, melyek lehetővé teszik a gyermekek számára, hogy jólétüknek megfelelő, helyzetükhöz és az elkövetett bűncselekmény súlyához igazodó

¹⁰⁶ Mitteilung der Kommission an das Europäische Parlament, den Rat, den Europäischen Wirtschafts- und Sozialausschluss und den AUsschluss der Regionen (15.2.2011 KOM(2011)

¹⁰⁷ „Professionals having direct contact with children should also be trained in communicating with them at all ages...” Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child friendly justice (Adopted by the Committee of Ministers on 17 November 2010)

¹⁰⁸ Előtte: Nyilatkozat a gyermek jogairól (ENSZ Közgyűlés 1958. november 20. napján kelt, 1386 (XIV) számú határozata)

¹⁰⁹ New York-i Egyezmény 1.cikk

¹¹⁰ u.o. 3. cikk: „Az Egyezmény vonatkozásában gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.”

¹¹¹ u.o. 37.cikk b)

¹¹² u.o. 40.cikk 1.

elbánásban részesüljenek.¹¹³ Magyarország az egyezmény aláírásával továbbá kötelezettséget vállalt arra, hogy igyekszik az abban foglaltaknak megfelelően a bűnelkövető gyermekkorúak részére külön hatóságokat és jogszabályokat létrehozni,¹¹⁴ különösen egy olyan generális korhatárt megállapítani, amely alatt a gyermek abszolút büntetlenséget élvez.¹¹⁵

Az ENSZ-nek a fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerére vonatkozó minimum szabályai, az 1985-ös ún. "Pekingi szabályok" rögzítik az alternatív szankciókra való igényt, különös tekintettel a próbára bocsátás, a közhasznú munka és a kártalanítás jogintézményeire.¹¹⁶ Ennek alapjául pedig nem csupán az elkövetett cselekmény súlya kell, hogy szolgáljon, hanem figyelembe kell venni ugyanúgy az elkövető szükségleteit, mint a társadalom érdekeit is.¹¹⁷ A csatlakozó államok továbbá vállalják azt is, hogy támogatják a fiatal- és gyermekkorúakat, annak érdekében, hogy minél produktívabb életet tudjanak élni, különösen életük azon szakaszában, amikor a legnagyobb a devianciára való hajlam.¹¹⁸

A szabadságelvonással járó büntetések ultima ratio jellegét a New York-i Egyezményhez hasonlóan a szabadságuktól megfosztott fiatalkorúak védelmére vonatkozó ENSZ szabályok, azaz a Havannai Szabályok is kimondják. Valamint rögzítik azt az alapelvet is, hogy akár fiatal-, akár gyermekkorú elkövetőről legyen is szó, minden esetben bíróságnak kell meghoznia a szabadságkorlátozással járó intézkedéseket. Mindezt oly módon, hogy lehetőség legyen az eredeti bírósági döntésben foglaltnál korábbi szabadlábra helyezésre is.¹¹⁹

A Rijadi Irányelvek (ENSZ Irányelvek a fiatalkori bűnelkövetés megelőzéséről, 1999) szerint a társadalmi normák megszegése gyakorlatilag olyannyira általános jelenség, hogy az mára már a felnőtté válás folyamatának egy részévé vált. A stigmatizáció az, ami kontraproduktívan hat az elkövető jellemére.¹²⁰ Az irányelvek célja, hogy a részes államokat ennek elkerülésének fontosságára hívja fel, valamint hogy rámutasson a prevenció nélkülözhetetlenségére. Ennek egyik eszköze lehet a különféle közösségfejlesztő, támogató programok létrehozása.¹²¹

¹¹³u.o. 40. cikk 4.

¹¹⁴u.o. 40. cikk 3.

¹¹⁵u.o. 40. cikk 3. a)

¹¹⁶GYURKÓ

¹¹⁷Pekingi Szabályok, 17.cikk 1.

¹¹⁸u.o. 1.cikk 2.

¹¹⁹GYURKÓ

¹²⁰u.o.

¹²¹Rijádi Irányelvek 4.pont

5.2.3. Az Európa Tanács állásfoglalásai

Az Európa Tanács ajánlásai közül kettőt emelnék ki. Először is az „Európai Szabályok” néven elterjedt, fiatalok bűnelkövetőket érintő szankciókról és intézkedésekről szóló (2008) 11. sz. Miniszteri Bizottság ajánlásáról szólnék. Az ajánlás rögzíti az úgynevezett „minimumintervenció” elvét, mely alatt olyan személyre szabott intézkedést kell érteni, melyet a lehető leggyorsabban lefolytatott eljárást követően, a fiatal életkora, fizikai és mentális adottságai, személyes körülményei, belátási képessége, valamint az elkövetett cselekmény súlya alapján kell úgy meghatározni, hogy az megfeleljen a nemzetközi elvárásoknak.¹²² Feltétel továbbá, hogy a büntetés ne legyen stigmatizáló, hanem biztosítson lehetőséget a reszocializációra. Az Európai Szabályok ezen kívül felhívják a részes államok figyelmét a szakmai állomány képzettségének fontosságára, illetve arra, hogy a fiatalokukra vonatkozó intézkedéseket és támogató szolgáltatásokat nem elegendő létrehozni, annak fenntartására folyamatos monitoring munka elvégzése szükséges.¹²³

A (2003) 20. sz. Miniszteri Bizottság ajánlása a fiatalok elkövetők reszocializációjára és reintegrációjára vonatkozóan fogalmaz meg iránymutatást. Ennek leghatékonyabb eszközének a közösség alapú, helyreállító igazságszolgáltatási rendszert, az alternatív konfliktuskezelést tartja. Az Európa Tanács ebben az ajánlásában fogalmazta meg a szankciók és az elkövetők utánkövetésének fontosságát is.¹²⁴ Kiemeli továbbá, hogy különös figyelmet kell fordítani az alkohol- és droproblémákkal küzdő fiatalok megsegítésére, a bűnözés megelőzése terén pedig más szerveken kívül a közösségi médiának is szerepe van.¹²⁵

5.3. Hatályos szabályozás: 2012. évi C. törvény¹²⁶

Az új Btk.-ba az alábbi módon került bele a gyermekkor.

„Btk. 16. § Nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés [160. § (1)-(2) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (8) bekezdés], a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés] és a kifosztás [366. § (2)-(3) bekezdés] elkövetőjét, ha a bűncselekmény

¹²²Rec CM (2008) 11 Part II C.C.

¹²³Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-3070/2012. számú ügyben

¹²⁴u.o.

¹²⁵Recommendation Rec(2003)20 of the Committee of Ministers to member states concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice C.III.

¹²⁶bővebben: NAGY,2014/b

elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.”

Az új jogszabály tehát meghagyja a 14. életévet a büntethetőség alsó korhatárának, azzal, hogy az 12. életévét betöltött, belátási képességgel (értelmi, erkölcsi, szellemi fejlettség együttesen)¹²⁷ rendelkező elkövető, a törvény által felsorolt bűncselekmények elkövetése esetén büntetőjogilag felelősségre vonható. Kónya István szerint a gyermekkor *„főszabályként továbbra is büntethetőséget kizáró ok, amelynek tartalma az a törvényi vélelem, hogy aki még nem töltötte be a tizennegyedik életévét, az nem rendelkezik a büntetőjog által megkívánt beszámítási képességgel.”*¹²⁸Ez a mondat több olyan tételt tartalmaz, amivel nem értek egyet. A következőkben többek között ezeket kívánom részletesebben kifejteni.

5.3.1. A taxatív felsorolás

Egyrészt aggályos az a tény, hogy csak a törvényi taxációban felsorolt bűncselekmények elkövetése – és csak azok – esetén lesz a gyermek büntethető. Ezen szabályozás alapján, ha például egy tizenhárom éves elkövet egy emberölést, akkor emiatt felelősségre vonható. Viszont, ha ahhoz már más, a taxációban nem szereplő büntetendő cselekmény elkövetése is társul, akkor a gyermek Tóth Mihály szerint az abszolút büntethetőségi akadály miatt büntetőjogilag nem lesz felelős, akkor sem, ha megvolt a szükséges belátási képessége és a cselekménye egyébként szándékos volt.¹²⁹ Én ezzel a felfogással nem tudok egyetérteni, ugyanis a törvény ilyen módon történő értelmezése nem felel meg a teleologikus értelmezés követelményeinek. Ebben az esetben tehát az eljárásokat el kell majd különíteni, a taxációban nem szereplő cselekmény tekintetében gyermekkor miatt meg kell szüntetni az eljárást, a bűncselekmény tekintetében viszont az eljárás folytatódik tovább. Tényleges probléma fog azonban jelentkezni akkor, ha a bűncselekményt a gyermek nem sui generis deliktumként követi el. Így ha például az emberölést a Btk. 314.§ (1) bekezdésében megjelölt célzattal követi el, akkor nem emberölést, hanem terrorcselekményt követ el. Ez a cselekmény azonban

¹²⁷ „The modern approach would be to consider whether a child can live up to the moral and psychological components of criminal responsibility; that is, whether a child, by virtue of her or his individual discernment and understanding, can be held responsible for essentially antisocial behaviour.” The Beijing Rules, 4.1. Commentary

¹²⁸KÓNYA,2013 97.o

¹²⁹TÓTH,2013

nem szerepel a taxációban, így felelősségre emiatt a gyerek nem vonható. Tóth Mihály ezért „ötletszerűnek” nevezi azon indítványokat, melyek alapján a taxációt megalkották.¹³⁰ A fent leírtakra tekintettel, ezen utóbbi az állásponttal teljes mértékben egyetértek.

5.3.2. A fiatalkor és a XI. fejezet¹³¹

Ezen felül problémát jelentett maga a „fiatalkorú” fogalmának meghatározása és a 16.§-szal történő együttes értelmezése is. A fiatalkorúakra vonatkozó fejezetben a törvényalkotó rögzíti, hogy *„fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem”*. A legi specialis derogat legi generali elv értelmében a XI. fejezetet kell elsőként figyelembe venni. Azaz az általános, *felnőttekre* vonatkozó szabályokat csak annyiban, amennyiben a XI. fejezet nem tartalmaz speciális rendelkezést.¹³² Ezek alapján a XI. fejezet szabályai minden 12 és 18 év közöttire vonatkozni fognak.¹³³ Főszabály szerint tehát a fiatalkor alsó határát a 12. életévben kell megállapítani, a 105.§ (1) bek. értelmében az irányadó lesz valamennyi bűncselekmény tekintetében.¹³⁴ Ezzel ellentétes állásponton van mind Kónya István, mind pedig a Kúria. A 4/2013 BKv. rögzíti, hogy főszabály szerint fiatalkorú az a személy, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét már betöltötte, kivételesen, ha a tizenkettedik életévét már betöltötte a Btk. 16. §-ban meghatározott bűncselekmény elkövetése esetén.¹³⁵ Ez a felfogás a fentebb leírtakra tekintettel helytelen.

Ugyanakkor azonban a 16. § rögzíti, hogy 14 év alatt gyermekkor miatt nem büntethető az elkövető. Kérdés tehát, hogy mi a teendő akkor, ha a 13 éves elkövetőnek hiányzik a belátási képessége, mely jogcím alapján lehet vele szemben az eljárást megszüntetni? A 105. § szerint ugyanis attól ő még fiatalkorú, de a 16. § szerint vele szemben büntethetőséget kizáró ok áll fenn.¹³⁶ A fent írt esetben a 13 éves elkövető nem kóros elmeállapotú, a 105.§ alapján nem is gyermek és vele szemben büntethetőséget kizáró egyéb ok sem áll fenn. A jelenlegi szabályozás tehát nem teszi lehetővé azt, hogy belátási képesség hiánya esetén az elkövetővel

¹³⁰TÓTH,2014

¹³¹Továbbiakban: JUHÁSZ,2013

¹³²Btk. 105.§ (2)bek.

¹³³Tovább tetézi a kaotikus szabályozást, hogy a Gyvt. a Ptk. 2:10 (1) bek.-re hivatkozva gyermekkorú alatt a Ptk. szerinti kiskorút érti (*„Kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be.”*), fiatalkorú alatt pedig *„aki a szabálysértés elkövetésekor 14. évét, bűncselekmény elkövetésekor 12. évét - illetve 2013. június 30-át megelőzően elkövetett bűncselekmény esetén a 14. évét - betöltötte, de 18. évét még nem.”*

¹³⁴NAGY,2014

¹³⁵4/2013. BK vélemény - I. A Btk. egyes rendelkezéseinek értelmezése

¹³⁶TÓTH,2013

szemben az eljárást törvényes jogcímre hivatkozva lehessen megszüntetni. Tóth Mihály szerint ez egy jogalkotási paradoxon, mely kiküszöbölhető lett volna azzal, ha a IV. fejezetben nem a „gyermekkor” szerepelne, mint büntethetőséget kizáró ok, hanem a „belátási képességet kizáró életkor” megnevezés.¹³⁷ Véleménye szerint ezen megjelölés mellett a 105.§-t is az eredeti jogalkotói szándéknak megfelelően lehetne alkalmazni. Ezzel az elnevezéssel Nagy Ferenc azért nem ért egyet, mert ezen elmélet a gyermekkort „beszámítási képességet kizáró oknak, „megdönthetetlen törvényi vélelemnek” tekinti és a beszámítási képességet azonosítja a belátási képességgel.”¹³⁸ Ezért ő helyesebbnek tartaná „belátási képességet kizáró ok” vagy „belátási képesség hiánya” elnevezéssel a törvénymódosítást végrehajtani. A fiataalkorú fogalmát ennek megfelelően pedig úgy határozná meg, hogy „...az, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem. Fiataalkorú az is, aki e törvény 16.§-ában meghatározott bűncselekmények elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.”¹³⁹

5.3.3. Belátási vagy beszámítási képesség?

Egyes elméletek szerint a belátási képesség megléte egy ú.n. „feltételes felelősséget” képez, annak meglétét a törvényi taxációban felsorolt cselekmények elkövetése esetén mindig vizsgálni kell, az elkövető felelősségre vonásának feltétele a belátási képesség megléte lesz. A belátási képességet meg kell tudni különböztetni a beszámítási képességtől, a kettő nem ugyanaz.¹⁴⁰ Beszámítási képességgel az az elkövető rendelkezik, aki képes felismerni cselekményének társadalomra veszélyes következményeit, illetve képes ennek, illetve akaratának megfelelő magatartás tanúsítására.¹⁴¹ Ha tehát a fiataalkorú vagy a felnőtt elkövető kóros elmeállapotú, nem önhibából eredő ittas vagy bódult állapotban volt, illetve kényszer vagy fenyegetés hatására követte el a cselekményt, akkor nem volt beszámítható.¹⁴² A belátási képességet ezzel szemben a 12-13 éves elkövetők esetén kell vizsgálni. A vizsgálat tárgya, hogy a gyermek az elkövetés idején volt-e azon a szellemi, erkölcsi, érzelmi szinten, hogy cselekményének jogellenességét felismerje. A beszámítási képesség meglétét feltételező felismerési képesség a gyermekeknél is jelen lehet, nem lehet őket általános jelleggel

¹³⁷Vaskuti András is ezen az állásponton van, azzal a különbséggel, hogy ő „alannyá válást kizáró okként” nevezi.

¹³⁸NAGY,2014

¹³⁹u.o. 130.o

¹⁴⁰u.o.

¹⁴¹NAGY,2010

¹⁴²Btk. 17-19.§

beszámíthatatlannak vélelmezni. Éppen ezért helytelen azt állítani, hogy a gyermekkor egy olyan törvényi vélelmet képez, mely feltételezi a beszámítási képesség hiányát. Ha a vizsgálatok alapján megállapítható, hogy a gyermeknek volt belátási képessége, akkor ő fiataalkorúként fog tetteért felelni. Azonban az is elképzelhető, hogy ezt követően a beszámítási képességét is vizsgálni kell, hiszen lehet, hogy a Btk. 17-19.§-ban foglalt beszámítási képességet kizáró okok valamelyike fennáll. Ebben az esetben az eljárást vele szemben nem a 16.§-ra hivatkozva kell majd megszüntetni.

Problémás kérdésként merül fel továbbá, hogy a belátási képesség meglétének bizonyítása vagy vizsgálata kinek a feladata. Egy korábbi javaslat szerint ennek megítélése érdekében az ügyészek speciális képzésen vettek volna részt, melyet később elvetettek.¹⁴³ Belovics Ervin által jegyzett legfőbb ügyész helyettesi körlevélben közzétette a belátási képesség vizsgálatára vonatkozó rendelkezéseket, miszerint „*A tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiataalkorú terhelt beszámítási képességének és büntetőjogi belátási képességének a vizsgálatára – a megalapozott gyanú közlését követően – a szakértőt haladéktalanul ki kell rendelni. E tárgyban egyesített igazságügyi elmeorvos szakértői és pszichológus szakértői véleményt kell beszerezni. A vizsgálatba – a gyermekkorra jellemző pszichés kórképek és tünetek felismeréséhez szükséges további különleges szakismeretekre figyelemmel – gyermekpszichiáter szakkonzulensként történő bevonása indokolt.*”¹⁴⁴ Ezzel nem ért egyet mindenki. Egyes vélemények szerint a belátási képesség vizsgálata nem lehet elmeorvos szakértő feladata, pontosan azért, mert nem azonos a beszámítási képesség fogalmával. Az ezt a véleményt osztók szerint a kérdés megválaszolása bírói és nem elmeorvos szakértői feladat, tekintettel arra, hogy a belátási képesség hiánya nem kóros eredetű és megállapításának nem feltétele a beszámítási képesség meglétéhez egyébként szükséges akaratí képesség.¹⁴⁵ Továbbá a kodifikáció során nem került sor a Be. 99.§ (2) bek.-nek (szakértő kötelező alkalmazásának esetei) a módosítására sem, ami arra utal, hogy a jogalkotó nem kívánta a vizsgálatot szakértői hatáskörbe utalni.¹⁴⁶ Ez persze nem zárja ki azt, hogy pszichológus vagy más szakértő segítse a bírót a döntéshozatalban.¹⁴⁷ A LÜ h. körlevele tehát nemhogy megválaszolta volna a belátási képesség vizsgálatának kérdését, hanem

¹⁴³LIGETI,2006/a

¹⁴⁴A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 5/2013. (VII. 31.) LÜ h. körlevele a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiataalkorú terheltek büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről (Ügyészségi Közlöny, 2013. évi 7.szám)

¹⁴⁵NAGY,2014

¹⁴⁶KÓNYA,2013

¹⁴⁷NAGY,2014

„összemosva” azt a beszámítási képesség vizsgálatával, csak még kaotikusabbá tette a jogalkalmazók munkáját.

5.3.4. Problémák számokban

További kérdés, hogy egyáltalán indokolt volt-e a gyermekbűnözés kérdését ilyen módon megválaszolni? Egy büntetőeljárás – a gyorsított eljárás ellenére is - akár hónapokig is eltarthat, tehát az elkövetés és az esetleges felelősségre vonás ideje között lefolytatott eljárás a gyermekre nézve egy hosszan tartó, lelkileg megterhelő procedúrát jelent. A módosítással egyidejűleg a jogalkotó rögzítette, hogy *„azzal szemben, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét nem töltötte be, csak intézkedés alkalmazható”*.¹⁴⁸ Ezzel valamennyire ellensúlyozta azt, hogy a gyermeket büntetőeljárás hatálya alá vonják, magával a gyermekkor határának leszállításával azonban továbbra sem értek egyet.

A jog és a társadalom elvárásai a legszélsőségesebb módon különbözhetnek egymástól. A jogalkotók egyik „feladata”, hogy ezeket az eltérő gondolkozásmódokat egymáshoz közelítsék, a közgondolkodás számára is „eladható kódexet” teremtsenek.¹⁴⁹ Tóth Mihály ezt a változtatást a "szigor híveinek kielégítését szolgáló látszatintézkedéseként" említi.¹⁵⁰ Azért lehet a „látszat” jelzővel illetni, mert ha megnézzük a bűnözési statisztikákat, láthatjuk, hogy a törvényben felsorolt öt bűncselekmény ilyen módon, az elmúlt pár évben alig fordult elő. A legnagyobb arányban még mindig vagyon elleni bűncselekményeket követnek el a gyermekek. Ezzel kapcsolatban viszont a 2012. évi C. tv. nem tartalmaz változtatást. Ezen kívül pedig a felelősségre vonhatóság másik feltétele a belátási képesség megléte, ami 12-13 éves korban nagy valószínűséggel hiányzik. Így az összes gyermek által elkövetett büntetendő cselekmény közül ki kell vonjuk a törvényi felsorolásban nem szereplő cselekményeket, továbbá azon elkövetők számát, akik nem rendelkeznek belátási képességgel, illetve azokat, akik még a 12. életévüket sem töltötték be. Az így kapott szám adja meg azon bűncselekmények mennyiségét, ami miatt egy 12-13 éves felelősségre vonható. Mondanom sem kell, hogy ez a mennyiség elhanyagolható ahhoz képest, hogy mekkora vita folyt a kérdés kodifikációja körül.

¹⁴⁸Btk. 106.§ (2)bek.

¹⁴⁹TÓTH,2012

¹⁵⁰TÓTH,2013 531.o

5.4. A német jogalkotók válasza a felmerült kérdésre

A gyermekbűnözés visszaszorítására a válasz Németországban, különböző büntetőjogon kívüli eszközök bevezetése vagy már meglévők módosítása, így többek között a szankciórendszer differenciálása vált szükségessé.¹⁵¹ *De lege ferenda* szóba jött a gyámhatóság (*Jugendamt*) rendszerének reformja, valamint egy olyan rendszer kiépítése, ahol mind a szülők, mind pedig az iskola nagyobb felelősséget vállalnak a gyermekek nevelésében. Ennek érdekében javaslat érkezett az ú.n. „szülői kurzusok” (*Elternkurse*) iskolán belüli kialakítására, valamint arra, hogy a nevelési problémákkal küzdő gyermekek és azok szülei egy szociális munkás segítségével beszélhessék meg az esetleges problémáikat és találjanak megoldást azokra. Csak végső esetben kerülne sor a gyámügyi bíró (*Vormundschaftsrichter*) beavatkozására, de ebben az esetben is csak és kizárólag a fiatalokúakra kiszabható legenyhébb nevelési eszközök alkalmazhatók.¹⁵² Korábban az ilyen súlyos büntetett elkövető fiatalokúakra akár szabadságvesztés-büntetés is kiszabható volt, mely azonban a nevelési célokkal ugyancsak ellentmondásban állt, így ezekben az extrém szituációkban a javaslat szerint a gyermek családból történő kiemelése jelenthetne megoldást.¹⁵³

A német jogalkotók a fentebb említett rendszerek közül a restitutív igazságszolgáltatás jegyeit hordozzák magukon. Egyik kiemelkedő példaként hozható fel az ú.n. „*Täter-Opfer Ausgleich*”, melyet Németországban 1991-ben léptették hatályba. Ha az elkövetett bűncselekmény kevesebb, mint egy év szabadságvesztés-büntetéssel vagy 360 napi tételnél kevesebb pénzbüntetéssel sújtandó, akkor lehetőség van az ilyen egyezség megkötésére vagy „jóvátétel” (*Schadenswiedergutmachung*) adására, tehát ilyenkor egyéb jogkövetkezmény kiszabásától el kell tekinteni. Törvény által (StGB 49.§) meghatározott egyéb esetben pedig a kiszabandó szabadságvesztés büntetés mértéke csökkenthető. Feltétele, hogy az elkövető cselekményét a sértett által is elfogadott módon jóvátegye, vagy legalábbis azt megpróbálja.¹⁵⁴¹⁵⁵ Ezen jogintézmény átvételét bizonyos módosításokkal támogatni tudom, melyet a *de lege ferenda* javaslatomban részletezek.

Összegzőképpen elmondhatjuk, hogy a gyermekbűnözés nem csupán Magyarországon jelent problémát, ugyanúgy jelen van az olyan dinamikusan fejlődő országokban is, mint például Németország. A probléma kulcsát azonban nem a büntetendő cselekmények

¹⁵¹BRANDT,2003

¹⁵²BGB § 1666 Abs. 3 Nr.1-6

¹⁵³SCHAFFSTEIN-BEULKE, 2002

¹⁵⁴„Wiedergutmachung ernsthaft erstrebt”, ami egy nagyobb fokú törekvést jelent, mint a pusztá megpróbálás

¹⁵⁵§46a StGB; § 10 Abs. 1. P. 10

növekedésében, hanem azok jellegében való változásban kell keresni. A megoldást a németek szerint is elsősorban a megelőzésben és a büntetőjogon kívüli eszközökben kell keresnünk. A németek a 2000-es évek elején ezt figyelembe véve –véleményem szerint helyesen- vetették el a büntetőjogi korhatár leszállításának ötletét.

6. Mi lenne szükséges? – *de lege ferenda*

Az, hogy szükséges volt-e a téma újraszabályozása Magyarországon az nem kétséges. A módja az, ami nem megfelelő véleményem szerint. Ezen probléma megoldása már a kodifikáció előtt foglalkoztatta a jogalkotókat, jogtudósokat. Ahelyett azonban, hogy a büntetőjog eszközeihez nyúltak volna, más, alternatív megoldások kidolgozását kellett volna szorgalmazniuk.

Ahhoz, hogy megoldást találjunk egy problémára, az elkövetett bűncselekmények hátterét, az ahhoz vezető oksági kapcsolatokat is meg kell vizsgálni.¹⁵⁶ Nem elegendő csupán a kriminológusok által megfogalmazott makro-és mikrostrukturális deviancia-okokra támaszkodni,¹⁵⁷ minden elkövetőt és cselekményét külön-külön kell megvizsgálni. Ezt követően kell megfogalmaznunk, hogy mi az elérni kívánt cél: hosszútávon a gyermekbűnözés csökkentése, rövidtávon viszont az elkövető társadalomba történő visszaillesztése, reszocializációja valamint a sértett kártalanítása, jóvátétel adása.¹⁵⁸ A dolgozat ezen részének célja, hogy a fent leírtak alapján összefoglalja, hogy a felmerült ötleteken kívül még mit tartok elfogadhatónak a szabályozás megváltoztatása kapcsán. *De lege ferenda* javaslatomat az átláthatóság kedvéért két részre bontom fel: a megelőzés és az újraszabályozás kérdésére.

6.1.Megelőzés

Ezen cél eléréséhez egyrészt alternatív eszközök használata szükséges, másrészt egy olyan rendszer kiépítése, mely lehetővé teszi ezek megvalósítását. Már többször elhangzott a dolgozat kapcsán, hogy a gyermekek felelőségre vonása nem a büntetőjog feladatkörébe tartozik, mégis kénytelen volt a jogalkotó ezen jogterület keretei között szabályozni azt. Nem

¹⁵⁶CSEMÁNÉ,2006 In: GÖNCZÖL-KEREZSI-KORINEK-LÉVAY 527-539.o

¹⁵⁷u.o. erről bővebben

¹⁵⁸LAJTÁR,2009/a

lenne rá szükség, ha az intézményi, gyermekjóléti, gyermekvédelmi, szociális és oktatási intézmények, valamint a rendőrség közötti együttműködés hatékonyságán és reagáló képességén javítanának.¹⁵⁹ A dolgozat témáját szűken értelmezve a megelőzés kérdése inkább gyermekvédelmi, családi jogi területre tartozik, ezért erről csak rövidebben, csupán néhány kiemelkedő jelentőségű megelőzési eszközről szólnék.¹⁶⁰

Kiemelném a „Kedvesház-program”¹⁶¹ példaértékű tevékenységét, mely a halmozottan hátrányos helyzetű, elsősorban általános iskolás korú gyermekek felzárkóztatását hivatott segíteni. Két pilléren alapszik: egyrészt áll egy pedagógiai programból, melynek a gyermekek tevékenység-és élményközpontú tanulása mellett a célja a közösségalkotás és egy híd építése az intézmény és a család tanítási módszerei között. Ennek leghatékonyabb megvalósulását szolgálja a második pillér, a „Kedvesház-Kollégium”, ahol a programban részt vevő gyermekek (iskolaidőben) heti öt napot töltenek. Így lehetőségük nyílik - a tanulás mellett természetesen - olyan tevékenységeken is részt venni, melyekre a program nélkül nem lenne lehetőségük. Az egyetlen probléma ezzel, hogy jelenleg csak egyetlen ilyen „bentlakásos felzárkóztató otthon” létezik az országban.¹⁶² Az ok, amiért kiemelném a többi család-és gyermeksegítő program közül az, hogy a tevékenysége egy kardinális jelentőségű ponton eltér a többitől: itt nem a gyermek családból történő kiemelése a fontos, hanem az oly módon történő visszaintegrálása, hogy a program során szerzett tapasztalatait később kamatoztatni tudja. Hasonló kollégiumok és programok létesítésével a jövőben a hátrányos helyzetű gyermekek helyzete javítható, a jövőbeni bűncselekmények száma pedig ezáltal csökkenthető lenne. Természetesen ilyen kollégiumok létesítése egyik napról a másikra nem lehetséges. Az elképzelés megvalósítása személyi és pénzügyi okok miatt is időt igényel és egyébként sem várható el, hogy minden városban létrehozzanak egyet. Az ilyen esetekre tartom elképzelhetőnek a hasonló elveken alapuló általános iskolához kapcsolódó iskolán kívüli – akár hétvégi- vagy iskolaidőn túli, napközis programok létrehozását. Azonos elven működne, mint a „Kedvesház”, a különbség az lenne, hogy ez nem feltétlenül csak a halmozottan hátrányos helyzetben lévő gyermekeknek szólna. Ennek oka az, hogy az ilyen nehéz sorsú gyermekek kortársaikkal történő elfogadtatása éppolyan fontos része a felzárkóztatásuknak, mint hogy külön programokat szervezzenek nekik. Ez a program tehát nem az iskola és a

¹⁵⁹u.o.

¹⁶⁰erről bővebben: Katonáné Pehr Erika: A gyermekvédelem szerepe és lehetőségei az iskolai erőszak megelőzésében és kezelésében http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/pehr_gyermved_080521.pdf

¹⁶¹Gyvt. 38/A § Biztos Kezdet Gyerekház alapján

¹⁶²<http://www.kedveshaz.hu/>

család közötti „híd” építésében segítene, hanem a társadalmi kirekesztettséget lenne hivatott csökkenteni.

6.2.Újraszabályozás

Az újraszabályozásra vonatkozóan „kétirányú” javaslatot kívánok tenni. Elsődlegesen a gyermekkor és a fiatalkor határának az 1978. évi IV. törvény rendelkezéseinek megfelelő módosítását javaslom. Ezzel párhuzamosan olyan büntetőjogon kívüli eszközök bevezetését szorgalmazom, melyek a gyermekbűnözés csökkentésére valamelyest megoldással szolgálhatnak, mégpedig úgy, hogy az egyidejűleg megfeleljen az uniós és nemzetközi elvárásoknak, valamint a gyermekbarát igazságszolgáltatás követelményeinek. Másodlagosan javaslatot kívánok tenni arra esetre is, ha a jogalkotó mégsem döntene a régi Btk. szerinti megfogalmazás mellett.

6.2.1. I. Javaslat

Ahogy azt már kifejtettem, szeretném még egyszer leszögezni, hogy a büntethetőségi korhatár 12 évre történő lecsökkentését két okból is hibának tartom. Egyrészt azért mert ezzel az a kérdés, hogy miként lehetne a büntetendő cselekményeket elkövető gyermekeket jó útra terelni, őket a cselekményükért „felelősségre vonni” még mindig nem került megválaszolásra, hiszen amint az fent már említésre került, a jelenlegi szabályozás gyakorlati jelentősége majdhogynem a nullával egyenértékű. Másrészt pedig ez a jogalkotási lépés kvázi egy hátraarcot jelentett, hiszen az a felfogás, miszerint vonjuk őket büntetőeljárás hatálya alá, nemcsak anakronisztikusnak mondható, hanem akár felvetheti az uniós és nemzetközi elvárásokkal ellentétes jogalkotás problematikáját is. A 12-13 éves elkövetők büntetőjogi felelősségre vonása nem egyeztethető össze ugyanis a gyermekbarát igazságszolgáltatás, a büntetőjog ultima ratio, valamint a kárhelyreállító igazságszolgáltatás követelményével. Az alábbi részt tehát annak szem előtt tartásával kell olvasni, hogy a büntethetőségi korhatárt én az 1978. évi IV. tv. –ben leírtak alapján szabályoznám az alábbi eltérésekkel.

Bár a 1997. évi XXXI. törvény (röviden Gyvt.) tartalmaz az elhanyagolt, veszélyeztetett,¹⁶³ valamint súlyosan veszélyeztetett¹⁶⁴ gyermekek védelmére vonatkozó

¹⁶³def.: Gyvt. 5.§ n) pont

hatósági intézkedéseket,¹⁶⁵ melyeknek azonban nem feltételük egy gyermek által elkövetett büntetendő cselekmény. Elrendelésükre sor kerülhet egy ilyen cselekmény ily módon történő „szankcionálására”, de más, a jogszabályban felsorolt okból is.¹⁶⁶¹⁶⁷ Éppen ezért ezen intézkedéseket nem alkalmasak a fent leírt probléma kiküszöbölésére. Katonáné Pehr Erika tanulmányában megfogalmazta az alkalmazandó jogkövetkezményekkel szemben támasztandó legfontosabb követelményt: „*a gyermekkorú bűnével úgy szembesül, hogy a közösség és az áldozat az elkövetőt maga ébreszti rá a tettének morális következményeire*”.¹⁶⁸ Ez a kulcsmondat lehet az alapja a további bűncselekmények elkövetésétől való tartózkodásnak.

Visszatérnék a dolgozat első felében említett elméletekre és törvényjavaslatokra. A kódex-szerű szabályozást tartanám az átláthatóság biztosítása érdekében a legelfogadhatóbbnak. Mindenképpen megkönnyítené a jogalkalmazó feladatát, ha egy külön törvény szabályozná az anyagi jogra, eljárásjogra és a végrehajtásra vonatkozó rendelkezéseket a fiatalok elkövetők tekintetében. Az elméletek közül pedig az elsődlegesen figyelembe veendő a helyreállító, jóvátételi igazságszolgáltatást támogató, de természetesen tekintettel arra, hogy a súlyosabb cselekményeket elkövetőket illetve a visszaesőket súlyosabb jogkövetkezményekkel kell sújtani (14 év alatt még mindig a büntetőjog határain kívül). Ezen általánosabb téziseken túl az alábbi módosítások, kiegészítések eszközölését látom megvalósítandónak.

A kodifikáció során a Ligeti Katalin által megfogalmazott tézisben felmerült a „fiatalkorúak pártfogó felügyeletének” intézményesítése, mely abban különbözött volna a jogszabályi szinten rögzítésre került pártfogó felügyelettől, hogy azt önálló intézkedésként is ki lehetett volna szabadni, valamint akkor is, ha a fiatalok a belátási képességének fogyatékossága miatt büntetőjogi felelősségre nem vonható.¹⁶⁹ Ilyen formában ez nem került megszövegezésre, holott több szempontból is elfogadhatónak tartom. Egyrészt azért, mert így érvényesülne a már többször említett nevelési cél: a fiatalkorút egy speciális képesítéssel rendelkező személy (és ezzel egyidejűleg közvetetten ügyész vagy bíró)

¹⁶⁴def.: Gyvt. 72.§ (2)bek.

¹⁶⁵erről bővebben: Gyvt. 15. § (4) a-h) pont

¹⁶⁶Részben terjedelmi okokból, részben a dolgozat központi témáját illetően nem kívánok részletesebben írni a gyermekek napközbeni ellátásáról és gondozásba vételéről.

¹⁶⁷Ez tulajdonképpen a bűnmegelőzésben fog nagyobb szerepet játszani, melyet azonban terjedelmi korlátok miatt nem áll módomban bővebben kifejteni, elemezni. A bűnmegelőzés szintereiről bővebben: Katonáné Pehr Erika: Gyermekkorú elkövetők a gyermekvédelemben1 (CSJ, 2007/3, 11-20. .)

¹⁶⁸KATONÁNÉ,2008

¹⁶⁹LIGETI,2006/a

felügyelete alatt lehetne figyelemmel követni és - amennyiben az szükséges – jobb útra terelni.¹⁷⁰ A fiatalkorúak pártfogó felügyelete tehát önállóan kiszabható jogkövetkezmény lenne. Kevésbé súlyos esetben vagy belátási képességgel nem rendelkező, 14. életévet be nem töltött elkövető esetén a gyámhivatal vagy a jegyző rendelhetne ki ilyen személyt és csak súlyosabb esetben –például több büntetendő cselekmény elkövetése esetében- kerülne sor ügyészi vagy bírói felügyeletre. A megkülönböztetés érdekében ezt az intézményt gyermekkorúak pártfogó felügyeletének nevezném el. A fiatal- és gyermekkorúak pártfogó felügyeletének¹⁷¹ bevezetésével a büntetőjog eszközrendszerén kívül –megkímélve alanyát annak elhúzódó procedúrájától- lehetne a súlyosabb vagy többször elkövetett bűncselekmények esetén akár a 14. életévüket be nem töltött elkövetőket is ily módon jobb útra terelni. A másik előnye lenne a jogintézménynek, hogy a gyermek családból történő kiemelésére csak abban az esetben kerülne sor, ha azt a szülő felróható magatartása indokolja (erről bővebben Gyvt.) vagy ha a fiatalkorúak pártfogó felügyelete nem volt eredményes. Tehát, ha a gyermek olyan fokban veszélyeztetett,¹⁷² hogy családból történő kiemelése elengedhetetlen. A családból történő kiemelés így ténylegesen is ultima ratio-ként szolgálna.¹⁷³

De lege ferenda javaslatom ezen részét a már említett ú.n. Täter-Opfer-Ausgleich (TOA), azaz a tettes-sértett közötti egyezség intézményesítésének javaslatával zárnám. A kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények –akár személy elleniek is- esetén ez megfelelő jogkövetkezmény lenne akár a 14 év alatti elkövetőkkel szemben is. Annyi különbségtétellel, hogy az ő esetükben erre nem az ügyész vagy a bíró közvetítésével kerülne sor, hanem mint gyámhatósági rendelkezés. Hozzá kell tennem továbbá, hogy a TOA egy fiatalkorúak illetve felnőtt korúak (fiatal felnőttek is) ellen is kiszabható jogkövetkezmény az StGB szerint, ezért ha a gyermekkorúak speciális helyzetét vesszük alapul, – tehát, hogy büntetőeljárást nem folytatnak le- akkor a német szabályozásnál említett pénzbüntetésre és szabadságvesztés büntetésre vonatkozóakat figyelmen kívül kell hagyni. Ezen „szankció” alkalmazásának

¹⁷⁰Megjegyzés: A vádemelés elhalasztása idejére elrendelt pártfogó felügyelet intézményét ez nem érintené. Ezt megtartanám a 14. életévüket betöltött fiatalkorúakra vonatkozóan.

¹⁷¹A leirtak alapján talán nem így nevezném, helyesebb lenne a gyermek-és fiatalkorúak pártfogó felügyelete elnevezés.

¹⁷²veszélyeztetettség def.: Gyvt. 5.§ n) pont

¹⁷³Nem azonos Pálvölgyi Ákos megelőző pártfogás intézményével. Ez ugyanis csak a fiatalkorúakra vonatkozó ajánlást tartalmaz, másrészt pedig csak az elkövető beleegyezéssel kerülne sor az elrendelésére és eredménytelenség esetén az ügyész vádat emelne. Ha dolgozatom központi témája fiatalkorúak büntetőjoga lenne, mindenképp kifejteném a véleményemet bővebben, de erre terjedelmi korlátok miatt legfeljebb egy másik dolgozatban kerülhet sor. PÁLVÖLGYI,2012

feltételül rögzíteném, hogy csak abban az esetben kerülhetne rá sor, ha az elkövető cselekményét megbánta és önként kívánja - a bocsánatkérés mellett – tettét jóvátenni. Jóvátételként olyasvalamit tartok elképzelhetőnek, mely a büntetendő cselekménnyel összefüggésben áll és melyet a sértett is elfogadott. Ha például a gyermek graffitit festett a sértett háza falára, annak lemosása vagy a fal újrafestése szolgálhatna jóvátételként. A pénzben történő jóvátétel nyújtását azért nem tartom megfelelő eszköznek, mert annak megfizetésére –szűk kivételtől eltekintve- a gyermeket keresmény hiányában nem lehetne kötelezni. Ennél még fontosabb viszont, hogy ha a szülő fizetné meg az összeget, abból a gyermek nem tanulna, nem érezné tettének súlyát. Meg kell jegyezni, hogy a TOA-t nem tekinthetjük azonos jogintézménnyel a mediációval. Ezen utóbbi ugyanis feltételezi egy bűncselekmény bekövetkeztét és a (büntethető) terhelt ellen a büntetőeljárás megindítását. Eredménytelensége esetén a felfüggesztett eljárást folytatni kell, míg a TOA alkalmazásánál nincs se bűncselekmény (mert bűnösség nélkül nincs bűncselekmény sem) se büntetőeljárás. A másik különbség pedig, hogy a mediációs eljárásban közreműködik egy harmadik személy is, a mediátor. A TOA-nak éppen az lenne a célja, hogy a gyermek saját maga ismerje fel tettének káros hatását.¹⁷⁴

6.2.2. II. Javaslat

Amennyiben a jogalkotó mégsem az 1978. évi Btk. szerint szabályozza a gyermek-és fiatalkort, úgy az alábbi jogszabály-módosítások megtételét javaslom.

105.§ *Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem. Fiatalkorú az is, aki e törvény 16.§-ában meghatározott bűncselekmények elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.*

15. § *Az elkövető büntethetőségét, illetve a cselekmény büntetendőségét kizárja vagy korlátozza:*

a) *a gyermekkor vagy a belátási képesség hiánya[...]*

16. § (1) *Nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés [160. § (1)–(2) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (8) bekezdés], a rablás [365. § (1)–(4) bekezdés] és a kifosztás [366. § (2)–(3) bekezdés] elkövetőjét, ha a*

¹⁷⁴2006. évi CXXIII. tv. és 1998. évi XIX. tv.221/A §

bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

(2) Nem büntethető az a tizennegyedik életévét be nem töltött elkövető akkor sem, ha az (1) bekezdésben felsorolt bűncselekmények valamelyikét úgy követi el, hogy nem rendelkezett belátási képességgel.

Ezen felül a 16.§ (1) bekezdést ki kell egészíteni azokkal a bűncselekményekkel, melyek a Btk.-ban nem sui generis deliktumként szerepelnek, az elkövetési magatartással azonban megvalósítják a 16.§-ban foglalt valamely öt bűncselekmény egyikét. A teljesség igénye nélkül így többek között a terrorcselekményt (314.§ (4) bek. a) pont értelmében), emberrablást (190.§ (4) bek. értelmében), a bűnpártolást (282.§ (2) bek. b) pont értelmében) is be kellene emelni a taxációba.

7. A korhatár kérdése a gyakorlatban

Az utóbbi másfél évben több esetben indult meg büntetőeljárás 12-13 éves elkövetőkkel szemben. Ezek közül példaként említenék egy a rablás büntette miatt felelősségre vont tizenhárom éves elkövetőt. Tizennégy éves társával egy szintén fiatalokút ütöttek meg többször és vették el tőle a 3000 forintos baseball sapkáját. A Kecskeméti Járásbíróság a terhelt tizenhárom évest felbujtóként 1 év, míg tizennégy éves társát tettesként két év próbára bocsájtásra ítélte, amely ellen az ügyész fellebbezést nyújtott be. A dolgozat elkészítéséig másodfokú ítélet még nem született. Az elsőfokú ítéletet hozó bírónő az indokolásban óva intette a fiatalokat az újabb bűnelkövetés következményeire. A terhelték védője a tárgyalás után ekképp nyilatkozott: „Ezek gyerekek, tehát lehet itt 15 éves, meg az egyik 13 éves, egyformán gyerekek. Tudják, hogy mit csináltak, tudják, hogy ilyet nem lehet csinálni.”¹⁷⁵ Hangsúlyozta továbbá, hogy már maga az eljárás is büntetés volt a gyerekek számára, beismerős vallomást is tettek. Figyelembe véve ezt és a bírónő indokolásában elmondott figyelmeztetést a kecskeméti ügy terheltje esetében csekély a bűnismétlés veszélye.

Dolgozatom megírásához segítséget kértem Lukács Jánostól, a Csongrád Megyei Rendőr Főkapitányság főkapitányától, arra vonatkozóan, hogy az új Btk. hatályba lépése előtti öt évben hány alkalommal került sor gyermekkor miatt az eljárás megszüntetésére, illetve 2013.

¹⁷⁵ http://kecskemetiv.hu/sa_hirek/i_kecskemet_2/i_precedens_ugy_elitettek_egy_13_eves_fiut_rablasert_100125/t_Kecskem%C3%A9rt%20-%20Precedens%20%C3%BCgy%20El%C3%ADrt%C3%A9tek%20egy%2013%20%C3%A9ves%20fi%C3%BAt%20rabl%C3%A1s%C3%A9rt%20/ (letöltés: 2014. 09.05.)

július 1. után hány eljárást indítottak meg 12-13 éves elkövetőkkel szemben. A legfrissebb statisztikai adatokat előre láthatólag 2015 januárjában fogom kézhez kapni, ezért azok elemzésére majd szóbeli előadásomban kívánok kitérni. Tudomásom szerint 2014. november 22-ig országos szinten 37 esetben hallgattak ki 12-13 éves személyt gyanúsítottként, jogerős ítéletet pedig csak két elkövető ügyében hoztak. Ezek a statisztikai adatok még egyelőre nem alkalmasak arra, hogy bárminemű következtetéseket vonjunk le belőlük. Azt azonban érdemes megemlíteni, hogy mind az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, mind pedig a gyermekvédők felszólaltak már a büntethetőségi korhatár leszállítása ellen.

8. Záró gondolatok

A fentiekre tekintettel elmondható, hogy az új Btk. gyermekkorra vonatkozó rendelkezései sem a jogbiztonság, sem pedig a normavilágosság követelményeinek nem felelnek meg, sértik az Alaptörvény rendelkezéseit.¹⁷⁶

A büntethetőségi korhatár lecsökkentését éppen ezért nem tartom jó megoldásnak. A korábbi szabályozást tartom elfogadhatónak azzal a többletelemmel, hogy noha 14 év alatt büntetőjogilag nem felelős az elkövető, belátási képessége meglétének függvényében más módon (büntetőjogon kívül) felelősségre vonható legyen a jelenleginél differenciáltabb jogkövetkezményi rendszer megalkotásával. Nem tennék továbbá különbséget az elkövetett „bűncselekmények” között úgy, ahogyan azt a 2012. évi C. tv. teszi, hanem minden büntetendő cselekmény, véleményem szerint következményeket kell, hogy maga után vonjon. Ennek szabályozása viszont semmiképpen sem a büntetőjog feladata lenne.

Egy több jogterületet érintő kérdést viszont egyik napról a másikra nem lehet megreformálni. Mind a gyakorló jogászoknak, mind pedig a társadalomnak időre van szüksége ahhoz, hogy átalakítsa a gondolkodásmódját akképpen, hogy a bűncselekményt elkövető gyermekekre ne „kis szörnyetegekként” tekintsenek, hanem a reformban lehetőséget lássanak az ilyen személyek jó útra terelésére.

¹⁷⁶Alaptörvény Alapvetés B) cikk (1)bek.

Felhasznált irodalom

1. A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 5/2013. (VII. 31.) LÜ h. körlevele a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok terheltek büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről (Ügyészségi Közlöny, 2013. évi 7. szám)
2. Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-3070/2012. számú ügyben
3. BELOVICS-GELLÉR-NAGY-TÓTH, 2014 = Belovics Ervin - Gellér Balázs – Nagy Ferenc – Tóth Mihály: Büntetőjog I. A 2012. évi C. törvény alapján (Bp., 2014 HVG ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft.) 223-225.o.
4. BGH, Großer Senat für Strafsachen, Beschluß vom 18. 3. 1952 - GSt. 2/51 - (LG Hamburg)
5. BK 2007/1. = Általános indoklás (Büntetőjogi kodifikáció 2007/1.) 22-34.o.
6. BOGÁR-MARGITÁN-VASKUTI, 2005 = Bogár Péter – Margitán Éva – Vaskuti András: Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban (Bp., 2005 KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft.) 29.o.
7. BRANDT, 2002 = Adelheid Brandt (Ist das deutsche Jugendstrafe noch zeitgemäß?): Hommage an den Zeitgeist? (Neue Justiz, Register 2002) S. 449-450.
8. BRANDT, 2003 = Adelheid Brandt (Der 64. Deutsche Juristentag): Abteilung Strafrecht (Neue Justiz, Register 2003) S. 17.
9. CSEMÁNÉ-LÉVAY, 2002 = Csemáné Várady Erika - Lévy Miklós: A fiatalok büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről – Történeti és jogösszehasonlító szempontból (Büntetőjogi Kodifikáció 2002/1.) 12-26.o.
10. ENDRŐDI, 2008 = Endrődi Attila – 18 éven aluliakról 18 éven felülieknek (Ügyészek Lapja 2008/5.) 5-18.o.
11. GÖNCZÖL-KEREZSI-KORINEK-LÉVAY, 2006 = Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Korinek László – Lévy Miklós: Kriminológia-szakkriminológia (Bp., 2006 Compex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft.)
12. GYURKÓ, 2007 = Gyurkó Szilvia – A gyermekkor határának kérdése (Ügyészek Lapja 2007/2.) 25-29.o.
13. HINZ, 2000 = Werner Hinz: Strafmündigkeit ab vollendetem 12. Lebensjahr? - Ein rechtspolitisches Reizthema (Zeitschrift für Rechtspolitik, 2000.) S. 107

14. JÄHNKE-LAUFHÜTTE-ORDSKY, 2003 = Burkhard Jähne – Heinrich Wilhelm Laufhütte – Walter Odrsky: Leipziger Kommentar (De Gruyter Recht – Berlin, 2003)
15. JUHÁSZ, 2013 = Juhász Zsuzsanna: A fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések In: Karsai Krisztina (szerk.)- (Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz) 232-262.o.
16. KATONÁNÉ, 2007 = Katonáné Pehr Erika: Gyermekkorú elkövetők a gyermekvédelemben (CSJ, 2007/3.) 11-20. o.
17. KÓNYA, 2013 = Kónya István: A „gyermekkor” In Kónya István (szerk. és társszerző) A magyar büntetőjog – Kommentár a gyakorlat számára (HVG-ORAC Bp. 2013) 93-98.o.
18. LAJTÁR, 2009/a = Lajtár István – Az erőszakos bűnelkövetés, mint a kiskorúak bűnözésének egyik kedvezőtlen tendenciája (Ügyészek Lapja 2009/3-4.) 5-12.o.
19. LAJTÁR, 2014 = Lajtár István – A fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések; In: Polt Péter (szerk.) – Új Btk. kommentár, 1. kötet, Általános Rész (Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyvkiadó, 2013) 183-214.o.
20. LIGETI, 2006/a = Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója (Büntetőjogi Kodifikáció, 2006/2.) 21-28. o.
21. LIGETI, 2006/b = Ligeti Katalin: Az új Büntető Törvénykönyv Általános Részének koncepciója (Büntetőjogi Kodifikáció, 2006/1.) 21-24.o.
22. NAGY, 2010 = Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része (HVG-ORAC, Bp. 2010) 161-165.o.
23. NAGY, 2014 = Nagy Ferenc: Alkotmányosan megkérdőjelezhető szabályokról az új Btk. kapcsán In: Hack Péter (szerk.) – Emberek őrzője- Tanulmányok Lőrincz József tiszteletére (ELTE Eötvös Kiadó Bp., 2014) 129-136.o.
24. NAGY, 2014/b = Nagy Ferenc: Anyagi büntetőjog. Általános rész I. (Iurisperitus Bt. Szeged, 2014) 155-257.o.
25. PÁLVÖLGYI, 2012 = Pálvölgyi Ákos: A megelőző pártfogás, mint a bűnmegelőzés egyik lehetséges eszköze (BSZ, 2012/2.) 29-34. o.
26. PAUL, 2003 = Andreas Paul: Reform der Altersstufen im Jugendstrafrecht (Zeitschrift für Rechtspolitik, 2003.) S.204
27. PUTZKE-FELTES, 2012 = Holm Putzke-Thomas Feltes: Jugendstrafrecht (Felix Verlag, 2012)
28. SCHAFFSTEIN-BEULKE, 2002 = Friedrich Schaffstein-Werner Beulke: Jugendstrafrecht (Verlag W. Kohlhammer, 2002, Aufl. 14.) S.56

29. SIPOS, 2007 = Sipos László: Adatok és gondolatok a magyarországi gyermekbűnözésről (Ügyészek Lapja 2007/ 1.) 1-21.o.
30. TÓTH, 2013 = Tóth Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél (Magyar jog, 2013/9.) 525-534.o.
31. TÓTH, 2014 = Tóth Mihály - Vélemények és várakozások In: Hack Péter (szerk.): Új Büntető törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban (ELTE Bibó István Szakkollégium, 2013) 39-46.o.
32. VÁRADY, 2001 = Várady Erika – A gyermek-és fiatalkori bűnözés-tendenciák, elméletek, okok (Kriminológiai Közlemények 59. sz., Bp. 2001) 47-55.o.
33. WIENER, 2003 = Wiener A. Imre: A Btk. általános része de lege ferenda (MTA Jogtudományi Intézete, 2003 Bp.) 107.o.

Internetes források

1. GYURKÓ = Gyurkó Szilvia: Nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott elvárások a 18 éven aluli gyermekek büntető igazságszolgáltatási rendszeréről http://unicef.hu/c/document_library/get_file?p_l_id=13301&noSuchEntryRedirect=viewFullContentURLString&fileEntryId=95786 (2013. 07. 09.)
2. http://de.wikipedia.org/wiki/Politische_Parteien_in_Deutschland (18.03.2014)
3. <http://drogfokuszpont.hu/szakteruleteink/kabitoszer-bunozes/kabitoszer-bunozes-tenyek-es-szamok/> (2013.10.15)
4. <http://index.hu/kultur/media/anime1868/> (2013.09.26)
5. http://hvg.hu/itthon/201447_a_gyerekek_buntethetosegenek_hatarei_vitato/ (2014.11.25.)
6. http://kecskemetitv.hu/sa_hirek/i_kecskemet_2/i_precedens_ugy_elitettek_egy_13_ev_es_fiut_rablasert_100125/t_Kecskem%C3%A9rt%20-%20Precedens%20%C3%BCgy%20El%C3%ADt%C3%A9tek%20egy%2013%20%C3%A9ves%20fi%C3%BAt%20rabl%C3%A1s%C3%A9rt%20/ (2014.09.05)
7. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2430095/Three-boys-age-13-14-killed-homeless-man-game-knockout.html> (2013.09.26)
8. <http://www.kedveshaz.hu/> (2014.10.01.)
9. <http://www.linguee.hu/n%C3%A9met-magyar/ford%C3%ADt%C3%A1s/besserung.html> (2014.09.03.)
10. <http://www.mklu.hu/repository/mkudok6952.pdf> (2013.10.15)
11. <http://www.mklu.hu/repository/mkudok9816.pdf> (2014.10.08.)

- http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/pehr_gyermved_080521.pdf (2014.09.27.)
12. <http://www.uni-konstanz.de/rtf/gs/G.Spiess-Jugendkriminalitaet-2012.pdf>
(12.10.2014)
13. KATONÁNÉ, 2008 = Katonáné Pehr Erika: A gyermekvédelem szerepe és lehetőségei az iskolai erőszak megelőzésében és kezelésében
http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/pehr_gyermved_080521.pdf (2014.10.12.)
14. KÖHALMI, 2013 = Köhalmi László: A büntethetőségi korhatár kérdése
http://jesz.ajk.elte.hu/2013_1.pdf (2013.10.15)
15. LIGETI, 2006/c = Ligeti Katalin: Az új Büntető törvénykönyv kodifikációja, 2006
<http://www.mta-jti.hu/ligeti.pdf> (2013.10.14)
16. TÓTH, 2012 = Tóth Mihály: Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvizen
<http://ujbtk.hu/dr-toth-mihaly-egy-buntetojogasz-gondolatai-a-vox-populi-oldalvizen/>
(2014.12.01.)
17. VASKUTI, 2010 = Interjú Vaskuti Andrással <http://www.jogiforum.hu/interju/76>
(2013.07.09.)
18. WIENER-HOLLÁN-LIGETI-VÉGVÁRI, 2006 = Wiener A. Imre és Hollán Miklós és Ligeti Katalin és Végvári, Réka (2006) *A korrupció elleni küzdelem nemzetközi és hazai büntetőjogi aspektusai (= Aspects of international and domestic criminal law in suppressing corruption.)* Munkabeszámoló. OTKA.
http://real.mtak.hu/211/1/37446_ZJ1.pdf (2013.10.16.)

Jogszabályok

1. Magyarország Alaptörvénye
2. 1214/B/1990. AB határozat
3. 1878. évi V. törvénycikk a Magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről
4. 1908. évi XXXVI. törvénycikk a büntetőtörvénykönyvek és a bünvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról
5. 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya (Alkotmány)
6. 1950. évi II. törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről
7. 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről
8. 1973. évi I. törvény a büntetőeljárásról
9. 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (régi Btk.)

10. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.)
11. 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (Be.)
12. 2006. évi CXXIII. tv. a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről
13. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)
14. 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
15. 21/1996. (V. 17.) AB határozat
16. 4/2013. BK vélemény - I. A Btk. egyes rendelkezéseinek értelmezése
17. 79/1995. (XII. 21.) AB határozat
18. 833/B/1997. AB határozat
19. A Bizottság Közleménye - Az EU gyermekjogi stratégiája felé {SEC(2006) 888} {SEC(2006) 889}
20. Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2010/C 83/02)
21. BJD. 3838. sz.
22. Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)
23. EU gyermekjogi ütemterve COM(2011) 60
24. Jugendgerichtsgesetz (JGG)
25. Landeskriminalamt Niedersachsen, 2008 = Landeskriminalamt Niedersachsen: Richtlinie für Verfahren mit Kindern als Tatverdächtige (strafunmündige Kinder) – 2008
26. Lisszaboni Szerződés = Lisszaboni Szerződés az Európai Unióról és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról (2007/C 306/01)
27. Mitteilung der Kommission an das Europäische Parlament, den Rat, den Europäischen Wirtschafts- und Sozialausschluss und den AUsschluss der Regionen (15.2.2011 KOM(2011))
28. Nem York-i Egyezmény = 1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban 1989. November 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről
29. Nyilatkozat a gyermek jogairól (ENSZ Közgyűlés 1958. november 20. napján kelt, 1386 (XIV) számú határozata)
30. Pekingi Szabályok = United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice ("The Beijing Rules") Adopted by General Assembly resolution 40/33 of 29 November 1985

31. Rec CM (2003)20 = Recommendation Rec (2003)20 of the Committee of Ministers to member states concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice
32. Rec CM (2008) 11 = Recommendation CM/Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures
33. Rijádi Irányelvek = 45/112. United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines) 1990
34. Strafgesetzbuch (StGB)
35. Strafprozessordnung (StPO)
36. T/4212. számú törvényjavaslat = T/4212. számú törvényjavaslat indokolással - A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvénynek a büntethetőségi korhatár csökkentése érdekében szükséges módosításáról
37. T/4774. számú törvényjavaslat = T/4774. számú törvényjavaslat indokolással - A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvénynek a büntethetőségi korhatár csökkentése érdekében szükséges módosításáról